

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง เรื่อง รูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาเชื่อมโยงกับการศึกษา สามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎี ดังมีเนื้อหาต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสุรา

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมศีล ๕

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็น เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ได้รับรู้ผ่านประสาทสัมผัส ทางการได้ยิน ได้เห็น ต่อสิ่งพบแล้วบุคคลจะแสดงความคิดเห็นออกมาว่าสิ่งได้ยิน ได้เห็น ได้ประสบพบเจอ เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่แล้ว แล้วบุคคลจะแสดงความรู้สึกว่าเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เป็นต้น

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นความรู้สึกส่วนบุคคลที่แสดงออกมาซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นด้วยไม่เห็นด้วย อยู่บุคคลจะพิจารณาต่อสิ่งนั้น ได้มีนักวิชาการให้คำนิยามของความคิดเห็นไว้ดังนี้ ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้ ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้จากคน แต่มีส่วนที่แตกต่างไปจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเจ้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้^๑ สอดคล้องราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นเป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม^๒ ส่วน วัตรฐ อาจหาญ ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นผลมาจากความเชื่อ ความคิดและทัศนคติ ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์ รวมถึงการ

^๑ จำลอง เงินดี, เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมสังคมวิทยาอังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๖.

แสดงออกระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจแสดงออกมา การลงความเห็นอาจจะเป็นไปในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และโดยปกติแล้วไม่อาจจะบอกได้ว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่าง ๆ นั้น ประกอบขึ้นด้วยสิ่งสำคัญ ๆ คือ ความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม^๓ และสอดคล้องกับ เสกสรรค์ วัฒนพงษ์ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า หมายถึง การแสดงออกถึงความเชื่อ ทศนะ การวินิจฉัย การพิจารณาหรือการประเมินผลอย่างมีรูปแบบ โดยได้รับอิทธิพลทัศนคติและข้อเท็จจริง ความรู้ที่มีอยู่ของผู้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม ที่บุคคลนั้นได้รับมา โดยบุคคลนั้นอาจจะแสดงออกมาโดยการพูดหรือเขียนก็ได้^๔

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึกหรือความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้นเป็นพื้นฐานของการแสดงออก ซึ่งการแสดงออกในสิ่งนั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ทั้งนี้การแสดงออกเหล่านั้นอาจจะได้รับการยอมรับหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในการแสดงความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลาจากแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข้า อำเภอดงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
จำลอง เงินดี (๒๕๓๔, หน้า ๒)	ความคิดเห็นเป็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ต่างจากทัศนคติ คืออาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้
ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๒๓๖)	ความคิดเห็น เป็นข้อพิจารณาว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดเห็นประกอบ ไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์เพื่อยืนยันได้เสมอไป
วัตรฐ อางหาญ (๒๕๔๒, หน้า ๑๒)	ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นผลมาจากความเชื่อ ความคิดและทัศนคติ อาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์ ระหว่างบุคคลและเป็นเครื่องช่วยพิจารณาก่อนการตัดสินใจ

^๓ วัตรฐ อางหาญ, “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกองวิชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒).

^๔ เสกสรรค์ วัฒนพงษ์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประสานงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทางหลวงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธร ในเขตพื้นที่ทางหลวง หมายเลข ๓๔ (บางนา – บางปะกง)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

ความรู้สึกส่วนบุคคล ความเชื่อ ทักษะคติ ประสบการณ์ จะแสดงความคิดเห็นออกมาจาก
สิ่งที่ได้ประสบพบเจอ ได้มีนักวิชาการหรือนักวิจัยได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ดังนี้

ประเภทของความคิดเห็นจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่^๕

๑. ความคิดเห็นเชิงบวกสุด และความคิดเห็นเชิงลบสุด ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่เกิดจาก
กระบวนการเรียนรู้และการอาศัยประสบการณ์ เพื่อให้ทราบทิศทางได้ ทิศทางบวกสุด ได้แก่
ความรักจนหลง ทิศทางลบสุดได้แก่ ความรังเกียจ และความคิดเห็นประการนี้มีความรุนแรง
และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

๒. ความคิดเห็นจากความรู้ความเข้าใจ เป็นความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้
ความเข้าใจต่อสิ่งนั้น เช่น ความรู้ ความเข้าใจในทางที่ไม่ดีได้แก่ ไม่ยอมรับ ไม่ชอบ และไม่เห็นด้วย

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความคิดเห็น ขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมในหลายประการ คือ^๖

๑. ภูมิหลังทางสังคม หมายถึงกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน โดยทั่วไปจะมีความคิด
เห็นที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้เยาว์กับผู้สูงอายุ ชาวเมืองกับชาวชนบท เป็นต้น

๒. กลุ่มอ้างอิง หมายถึง การที่คนเราจะคบหาสมาคมกับใคร หรือกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ให้แก่ผู้ใด หรือการกระทำที่คำนึงถึงอะไรบางอย่างร่วมกันหรืออ้างอิงกันได้ เช่น ประกอบอาชีพ
เดียวกัน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคมเดียวกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดเห็น
ของบุคคลเหล่านั้นด้วย

๓. กลุ่มกระตือรือร้น หรือกลุ่มเฉื่อยชา หมายถึง การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความ
กระตือรือร้นเป็นพิเศษอันจะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาได้ ย่อมส่งผลต่อการจงใจให้บุคคลที่
เป็นสมาชิกเหล่านั้นมีความคิดเห็นที่คล้อยตามได้ไม่ว่าจะให้คล้อยตามในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็น
ด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเฉื่อยชาก็จะไม่มีอิทธิพลต่อสมาชิกมากนัก

สอดคล้องกับ โสภา พิสมัย ได้สรุปปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความ
คิดเห็นไว้ดังนี้^๗

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

๑.๑ ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย คือ เพศ ความครบถ้วนสมบูรณ์ของอวัยวะ
ต่างๆ รวมถึงคุณภาพของสมอง

^๕ สัตตยา กระแสร์ชล, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดตั้งอุทยานสายใจธรรม จังหวัด
ฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๘).

^๖ จำเรียง ภาวจิตร, “สาธารณมติ”, เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา ๔ (เล่ม ๒),
(กรุงเทพมหานคร: บริษัทสารมวลชน จำกัด, ๒๕๓๖).

^๗ โสภา พิสมัย, “ความคิดเห็นของพนักงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยที่มีต่อโครงการลาออก
ก่อนเกษียณอายุ”, วิทยานิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓).

๑.๒ ระดับการศึกษา การศึกษามีอิทธิพลต่อการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นและการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ในเรื่องต่างๆมากขึ้นและคนที่มีความรู้มากมักจะมีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆอย่างมีเหตุผล

๑.๓ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของบุคคลต่อเรื่องราวต่างๆ ซึ่งอาจจะได้จากการเรียนรู้จากกลุ่มบุคคลในสังคมหรือจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

๑.๔ ประสบการณ์ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบต่องานซึ่งส่งผลต่อความคิดเห็น

๒. ปัจจัยสิ่งแวดล้อม

๒.๑ สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สิ่งต่างๆเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นของบุคคล เป็นการได้รับข่าวสาร ข้อมูลต่างๆ ของแต่ละบุคคล

๒.๒ กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง อิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคล เพราะเมื่อบุคคลอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใด ก็จะต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมนั้น ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความคิดเห็นไปตามกลุ่มหรือสังคมที่อยู่

๒.๓ ข้อเท็จจริงในเรื่องหรือสิ่งต่างๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงที่แต่ละบุคคลได้รับแตกต่างกันก็จะส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

การวัดความคิดเห็นมาตราวัดความคิดเห็นหรือเจตคติที่นิยมใช้ประกอบด้วย^๔

๑. วิธีวัดแบบสเกลวัดความต่างศัพท์ (Semantic differential scale) เป็นวิธีที่ได้จากการที่ถูกคิดค้นโดยออสกู๊ด (Osagood) เป็นลักษณะของหน่วยวัดที่วัดความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมบางอย่าง หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะใช้คำคุณศัพท์เป็นคู่ที่มีความหมายตรงข้ามกัน และทำการแบ่งคำศัพท์ที่เป็นคำตอบเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มศักยภาพ กลุ่มกิจกรรม และกลุ่มประเมิน ซึ่งในการตอบคำถามจะใช้ในส่วนของการตอบเป็นแบบกราฟฟิก

๒. วิธีการวัดแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert scale) Likert แบบวัดนี้ใช้สร้างแบบวัดเจตคติ เป็นการสร้างข้อความขึ้นจำนวนหนึ่ง เพื่อวัดทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จากนั้นนำผลที่ได้จากข้อความทั้งหมดมารวมกัน เพื่อทำการประเมินเจตคติของผู้ตอบแบบวัดนั้น ทำให้เรียกการนี้ว่า “summated rating” โดยมีหลักสำคัญในการสร้าง คือข้อความทั้งหมดต้องเป็นเรื่องเดียวกัน ข้อความที่ใช้ต้องเป็นทางบวกและทางลบใกล้เคียงกัน จำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ ข้อ สำหรับการให้คะแนนจะต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับลักษณะของข้อความ โดยกำหนดคำตอบ อาจจะเป็น ๓ ๕ หรือ ๗ คำตอบก็ได้ แต่ส่วนมากจะนิยมใช้ ๕ คำตอบคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และทำการให้คะแนนเป็น ๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ตามลำดับสำหรับคำถามด้านบวก ส่วนคำถามด้านลบจะให้คะแนนกลับกัน

๓. วิธีวัดสเกลความห่างทางสังคมของโบการ์ดัส (Bogardus) เป็นสเกลที่ใช้วัดความห่างต่างๆ เช่นความห่างทางชาติพันธุ์ ความห่างทางภูมิภาค ความห่างทางชนชั้นและความห่างทางศาสนา

๔. วิธีการวัดกัทแมนสเกล (Guttman scale) วิธีการนี้เป็นการประเมินชุดของคำถามที่ใช้

^๔ วัลลภ รัฐนันทนนท์,ระเบียบวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕).

วัดเจตคติ หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์มาตราส่วน โดยวิธีการนี้พยายามหาชุดของข้อคำถามที่วัดเจตคติหนึ่งๆนั้น ถ้าหากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับคำตอบทั้ง ๒ ข้อ เขาจะต้องเห็นด้วยกับคำถามข้อ ๑ มาก่อนและถ้าเห็นด้วยกับข้อ ๓ ก็จะต้องเห็นด้วยกับข้อ ๑ มาก่อน ดังนั้นจึงสามารถเห็นถึงแบบแผนของเจตคติที่มีต่อเรื่องนั้นๆของกลุ่มบุคคลที่วัดได้

๕. วิธีวัดเทอร์สโตนสเกล (Thurstone scale) โดยวิธีการนี้ถูกสร้างและพัฒนาจากการวัดโดย Louis Thurston อาศัยหลักการสร้างที่เป็นคุณสมบัติของการวัดในด้านเท่าเทียมกันของแต่ละช่วงคะแนน วิธีการนี้เน้นการให้คะแนนความคิดเห็นที่แตกต่างกันซึ่งช่วงห่างเท่าๆกัน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น ประกอบด้วยปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับกลุ่มและพื้นฐานทางสังคม รวมถึงอิทธิพลทางการแสดงออก เช่น ลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม การวัดความคิดเห็นอาจอยู่ที่ปัจจัยสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งวิธีการวัดอาจจะแตกต่างกันอยู่ที่ความถนัดของแต่ละบุคคล

จากแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อกำหนดการดำเนินงานโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษาในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สัตตยา กระแสร์ชล (๒๕๓๘).	ความคิดเห็น แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ ความคิดเห็นเชิงบวกสุด และความคิดเห็นเชิงลบสุด ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการอาศัยประสบการณ์
จำเรียง ภาวจิตร (๒๕๓๖)	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความคิดเห็น ขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมในหลายประการ เช่น ภูมิหลังทางสังคม กลุ่มอ้างอิงและกลุ่มกระตือรือร้น กลุ่มเฉื่อยชา
โสภา พิสมัย (๒๕๔๓)	ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ปัจจัยทางพันธุกรรมร่างกาย ระดับการศึกษา ความเชื่อและประสบการณ์กับปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่สื่อมวลชนกลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง ข้อเท็จจริงในเรื่องหรือสิ่งต่างๆ ที่บุคคลแต่ละคนได้รับ
วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (๒๕๔๕)	การวัดความคิดเห็น เกี่ยวกับ ใช้วัดความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรม ใช้วัดทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งใช้วัดความห่างของสังคม และ ใช้วัดการวิเคราะห์แบบมาตราส่วน เน้นการให้คะแนนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในช่วงห่างเท่าๆกัน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบ เป็นสิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

๒.๒.๑ ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ เป็นชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำตรง (validity) และความน่าเชื่อถือ (reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย การให้ความหมายของรูปแบบ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายลักษณะ กล่าวคือ รูปแบบว่า หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง^๙ สอดคล้องกับ อุทัย บุญประเสริฐ ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบว่า หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงลักษณะโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุด ของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๐} ส่วน ทิศนา แคมณี ได้กล่าวถึงรูปแบบว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม โดยบุคคลจะแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การอธิบายเป็นแผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นๆสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น^{๑๑} นอกจากนี้ พูลสุข หิงคานนท์ ได้กล่าวถึงรูปแบบหรือแบบจำลองว่า หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา^{๑๒} สอดคล้องกับ Bardo, John W. and Hartman การกล่าวถึงรูปแบบทางสังคมศาสตร์ไว้ว่าเป็นชุดข้อความนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ เพื่อใช้ในการบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำในลักษณะนั้นจะทำให้รูปแบบเกิดความซับซ้อนและยากเกินไป ส่วนการที่จะระบุารูปแบบหนึ่งๆจะต้องมีรายละเอียดและมีองค์ประกอบอย่างไรรึนั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดที่ตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ^{๑๓}

^๙ สวัสดิ์ สุคนธรังสี, “โมเดลการวิจัย: กรณีตัวอย่างทางการบริหาร”, วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์, ฉบับที่ ๔๕, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๐).

^{๑๐} อุทัย บุญประเสริฐ, การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒).

^{๑๑} ทิศนา แคมณี, รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๒} พูลสุข หิงคานนท์, “การพัฒนาการจัดรูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

^{๑๓} Bardo, John W. and Hartman, John J. Urban Sociology: A Systematic introduction. U.S.A.:F.E. Peacock. Publisher. Inc, ๑๙๘๒.

สรุปได้ว่า รูปแบบว่า หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริง และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญๆในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

จากความหมายของรูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวความคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สวัสดี สุคนธรังสี (๒๕๒๐, หน้า ๒๐๖)	รูปแบบ เป็นการสร้างขึ้นอธิบายลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริง
อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๒, หน้า ๓๑)	รูปแบบ เป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะโครงสร้างระหว่างชุดปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ
ทิตนา แคมณี (๒๕๕๑, หน้า ๒๖)	รูปแบบ เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม แสดง ออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งช่วยให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น
พุลสุข หิงคานนท์ (๒๕๔๐, หน้า ๑๐)	รูปแบบ เป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษา
Bardo and Hartmen (๑๙๘๒, หน้า ๗๐)	รูปแบบ เป็นชุดข้อความนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม และไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบนักวิชาการได้จำแนกประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะที่ต่างกันไปตามลักษณะและความสำคัญของศาสตร์นั้นๆ ทำให้การจำแนกประเภทของรูปแบบจึงมีความหลากหลาย ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบไว้หลายลักษณะดังนี้

จัดประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการหรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ และได้ทำการแบ่งรูปแบบไว้ ๔ รูปแบบได้แก่^{๑๔}

๑. Information-processing models เป็นรูปแบบที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการเก็บข้อมูล เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติ

๓. Social interaction เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior models เป็นรูปแบบที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักการในการพัฒนารูปแบบ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้มากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

สอดคล้องกับรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ ^{๑๕}

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) แบ่งออกเป็น

๑.๑ รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบจำลองที่สร้างขึ้นเหมือนจริงทุกประการ

๑.๒ รูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เช่น รูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบ โดยจะทำการสร้างเท่ากับรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อน

๒. รูปแบบเชิงแนวความคิด (Conceptual Model) แบ่งออกเป็น

๒.๑ รูปแบบเชิงแนวความคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) คือรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้น โดยจำลองมาจากทฤษฎีการคงอยู่

๒.๒ รูปแบบเชิงแนวความคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) คือรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎีหรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ เป็นต้น

^{๑๔} สมาน อัสวภูมิ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาบริหารการศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๑๕} เสรี ชัดเข้ม. โมเดลและการสร้างโมเดล, (ภาควิชาวิจัยและวัดผลการศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๘).

นอกจากนี้การแบ่งประเภทของแบบจำลองที่ใช้ในทางการศึกษายังแบ่งออกได้เป็น ๔ แบบ ดังนี้^{๑๖}

รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ อย่างน้อยสองสิ่งขึ้นไปในลักษณะรูปธรรม เพื่อใช้อธิบายสร้างความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม

๒. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางภาษาใช้ภาษาด้วยการพูด และการเขียน เพื่อใช้อธิบายโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ

๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางสมการ หรือสูตรทางคณิตศาสตร์เพื่อเป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษา

๔. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสถานการณ์หรือปัญหาใด ๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์วิธีเส้นทางจะช่วยให้เข้าใจและสามารถศึกษารูปแบบเชิงภาษาที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ องค์ประกอบของรูปแบบ

การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เราากำลังศึกษาหรือ ขึ้นอยู่กับออกแบบ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก^{๑๗} สอดคล้องกับรูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้^{๑๘}

๑. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) โดยผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์ และทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

๒. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ(Causal relationship) โดยสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้

๓. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการหาความรู้

๔. รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

^{๑๖} Keeves, John P, “Model and Model Building, In Keeves, John P (editor)”, Educational Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook .U.K.: Pergamum press, 1988.

^{๑๗} สมาน อัครภูมิ, “การพัฒนาแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

^{๑๘} ทิศนา แคมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

การสร้างรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะดังนี้^{๑๙}

๑. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร มากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ

๒. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา โดยสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อทำการทดสอบรูปแบบแล้ว ถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป

๓. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของเรื่องที่ทำการศึกษาได้อย่างชัดเจน

๔. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ทำการศึกษาได้

๕. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นแบบใด ขึ้นอยู่กับกรอบทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

ดังนั้นสรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภท เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็น รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอา ตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิจัย ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมาน อัสวภูมิ (๒๕๓๗, หน้า ๑๕)	ประเภทรูปแบบ มี ๔ประเภท ได้แก่ ๑. รูปแบบ ที่ยึดหลัก ความสามารถในการบูรณาการประมวลข้อมูล ๒. รูปแบบ ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะ ๓. รูปแบบ ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม ๔. รูปแบบ ที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักการในการพัฒนา

^{๑๙} Takao Miyagawa, เศรษฐมิติเบื้องต้น: แปลโดย คงศักดิ์ สันติพิทักษ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รู้แจ้ง, ๑๙๘๖).

เสรี ชัดแฉ่ม (๒๕๓๘, หน้า ๗)	รูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. รูปแบบเชิงกายภาพ ได้แก่ รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และรูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ๒. รูปแบบเชิงแนวความคิด ได้แก่ รูปแบบเชิงแนวความคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด และรูปแบบเชิงแนวความคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด
Keeves (1988, p. 559)	แบ่งประเภทของแบบจำลองเป็น ๔ แบบ ได้แก่ ๑. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ ๒. รูปแบบเชิงภาษา ๓. รูปแบบเชิงสาเหตุ ๔. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์
ทศนา แคมมณี. (๒๕๕๑).	รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ ๑. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การดำเนินงาน ๒. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ๓. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ ๔. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง
Takao Miyagawa (1986)	๑. ประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร ๒. นำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา ๓. อธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผล ๔. นำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษา ๕. ขึ้นอยู่กับกรอบทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา

โครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา เป็นการทำบุญในวันสำคัญของชาวพุทธ ในการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และถือเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา

การรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในการรณรงค์ให้สังคมตระหนักในปัญหาที่เกิดจากการดื่มสุรา และมีแนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตเพื่อป้องกันปัญหาการดื่มสุรา ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยได้ให้

ความหมายเกี่ยวกับการรณรงค์ดล้าเข้าพรรษาไว้ดังนี้

การรณรงค์ว่า หมายถึง โครงการที่จัดทำขึ้นโดยใช้การสื่อสารในลักษณะของประชาสัมพันธ์ โดยผ่านสื่อหรือกิจกรรมประเภทต่างๆ หลากหลายรูปแบบพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง ทุกสื่อหรือกิจกรรมนั้นจะเน้นไปที่ประเด็นสำคัญในการรณรงค์ประเด็นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักในประเด็นที่โครงการต้องการนำเสนอหรือต้องการกระตุ้นให้เกิดความสนใจในประเด็นนั้น หรือต้องการสร้างความปรารถนาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้น^{๒๐} สอดคล้องกับ นอกจากนี้ การรณรงค์ ยังหมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีกิจกรรมของการโน้มน้าวใจเข้าไปเกี่ยวข้อง^{๒๑} สอดคล้องกับ และ การรณรงค์ว่า คือ โครงการที่จัดทำขึ้น โดยใช้การสื่อสารในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อหรือกิจกรรมรูปแบบต่างๆ พร้อมกันอย่างต่อเนื่อง และจะเน้นไปที่ประเด็นสำคัญในการรณรงค์ในประเด็นเดียวกัน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้ (Awareness) ในประเด็นที่ต้องการนำเสนอหรือกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ (Interest) หรือต้องการสร้างความปรารถนา (Desire) ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและเกิดการตัดสินใจเข้าร่วม (Action)^{๒๒}

สรุปได้ว่า การรณรงค์ หมายถึง การจัดกิจกรรม โดยผ่านสื่อหรือกิจกรรมรูปแบบต่างๆ พร้อมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่แนวคิดที่ผู้รณรงค์ต้องการ ไปสู่เป้าหมายของการรับรู้ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย จนตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์และผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานโครงการรณรงค์ดล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

^{๒๐} กิตติศักดิ์ นภาพรณวัฒน์, “การเปิดรับข่าวสารเพื่อการรณรงค์ให้ประหยัดน้ำประปา กับ พฤติกรรมการใช้น้ำประปาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕)

^{๒๑} อรรถธรณ ปิสนันธโสภา, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๒๒} วรณีย์ สีลาเวชบุตร และบุษบา สุธีธร, “การบริหารงานประชาสัมพันธ์โครงการรณรงค์ หน่วยที่ ๗”, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารงานประชาสัมพันธ์ หน่วยที่ ๖ - ๑๐, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๐).

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรณรงค์

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
กิตติศักดิ์ นภาพรณวรัตน์.. (๒๕๓๕, หน้า ๒๐)	การรณรงค์ว่า หมายถึง โครงการที่จัดทำขึ้นโดยใช้การสื่อสารในลักษณะของประชาสัมพันธ์ โดยผ่านสื่อหรือกิจกรรมประเภทต่างๆ หลากหลายรูปแบบพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง
อรรณณ ปิสนันธโนวาท (๒๕๔๖, หน้า ๓๓๐)	การรณรงค์ว่า คือ ขั้นตอนของเหตุการณ์ต่างๆที่มีกิจกรรมของการโน้มน้าวใจเข้าไปเกี่ยวข้อง
วรรณิ ลีลาเวชบุตร และบุษบา สุธีธร. ๒๕๓๐)	การรณรงค์ว่า คือ โครงการที่จัดทำขึ้น โดยใช้การสื่อสารในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อหรือกิจกรรมรูปแบบต่างๆพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ดล้าเข้าพรรษา

คนไทยดื่มสุราได้ในทุกที่ ทุกวัน ทุกเวลา ทุกเทศกาล ปริมาณการดื่มสุราของคนไทยเพิ่มขึ้นทุกปี จนอัตราการดื่มสุราของคนไทยสูงเป็นอันดับ ๕ ของโลก ผลพวงจากดื่มสุรา ตามมาด้วยปัญหาสารพัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของสังคมที่วิกฤตลงทุกขณะในปัจจุบัน เป็นเรื่องสำคัญที่สังคมของเรจะต้องหันกลับมาพิจารณา ลด ละ เลิกการดื่มสุรา และมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ทุกๆ ฝ่ายจะต้องเร่งรณรงค์ เพื่อให้เปลี่ยนพฤติกรรม ธรรมเนียม วัฒนธรรม การดื่มสุราอย่างจริงจัง องค์ประกอบในการรณรงค์ ได้มีนักวิชาการ นักวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อธิบายถึงแนวคิดในการรณรงค์ดล้าเข้าพรรษา

การรณรงค์ประกอบด้วย^{๒๓}

๑. เป้าหมาย หมายถึง สภาพที่นักรณรงค์ต้องการให้เกิดขึ้น หลังจากดำเนินโครงการรณรงค์ หรือหลังจากโครงการรณรงค์สิ้นสุด แบ่งเป็น ๒ ระดับ ได้แก่

๑.๑ เป้าหมายระดับบุคคล แยกได้เป็น ๔ ด้าน คือ การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวต่อสภาพปัญหา การปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่เหมาะสม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และ การสร้างสำนึกหรือความภาคภูมิใจให้กับบุคคลเป้าหมาย

๑.๒ เป้าหมายระดับโครงสร้าง เช่น การรณรงค์สร้างกระแสการตื่นตัวของชุมชน หรือการผลักดันนโยบายการห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เป็นต้น

๒. กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายควรเป็นไปตามเป้าหมายของเรื่องที่เราต้องทำความรู้จัก

^{๒๓} วริดา วินิจกุล, “การเปิดรับสื่อ ความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อสื่อรณรงค์ลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดย สสส. ของนักเรียนอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร”, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒) หน้า ๑๗.

ให้มากที่สุด เพื่อให้การสื่อสารนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ แยกได้เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่รณรงค์โดยตรง

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เป็น “แนวร่วม” แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มย่อย คือ กลุ่มเคยเสี่ยงและยินดีเป็นแนวร่วม กลุ่มยังเสี่ยงแต่สมัครใจเป็นแนวร่วม และกลุ่มไม่เสี่ยงแต่พร้อมที่จะเป็นแนวร่วม

๓. ข้อมูล/ประเด็นในการรณรงค์ ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรณรงค์ โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ในการรณรงค์จะต้องมีข้อมูลที่ทันสมัยและชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ โดยแยกข้อมูลออกได้เป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลระดับพื้นฐาน ด้านข้อมูลเชิงแนวปฏิบัติตนของกลุ่มเป้าหมาย และด้านข้อมูลเชิงลึก

๔. ช่องทางการสื่อสาร ในกระบวนการสื่อสารเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ไม่ควรพึ่งพา สื่อเป็นหลักเท่านั้น จำเป็นต้องอาศัยช่องทางควบคู่กันไปด้วย เช่น สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม การจัดเวที เป็นต้น ควรตระหนักไว้เสมอว่าการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อเหล่านั้นสามารถทำได้ดีแค่ในระดับการสร้างตระหนักรู้ และความสำนึกกับกลุ่มเป้าหมาย และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกระแสความตื่นตัวในวงกว้างเท่านั้น แต่ไม่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมได้อย่างจริงจัง นอกจากนั้น การที่จะทำให้เกิดกระแสการตื่นตัวในวงกว้างยังขึ้นอยู่กับประเภทของสื่อ รูปแบบการนำเสนอข้อมูล บุคคลที่ทำหน้าที่สื่อสารผ่านสื่อ ระยะเวลา และมุมมองของสาธารณชนในช่วงเวลานั้น ๆ

๕. กลยุทธ์การสื่อสาร ประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านสาร กลยุทธ์ด้านสื่อ

๕.๑ กลยุทธ์ด้านสาร

๕.๑.๑ แนวทางเชิงลบ เช่น การใช้ความน่ากลัว การใช้บุคคลทำหน้าที่ตักเตือนกลุ่มเป้าหมาย และการนำเสนอข้อเท็จจริง เป็นต้น

๕.๑.๒ แนวทางเชิงบวก เช่น การให้กำลังใจเกี่ยวกับการดำเนิน แต่ประกาศเชื้อเชิญให้ทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การนำเสนอภาพพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยคนมีชื่อเสียง การสร้างสัญลักษณ์ร่วม และการตอกย้ำความสำคัญของ “ชุมชนเข้มแข็ง” เป็นต้น

๕.๒ กลยุทธ์ด้านสื่อ

๕.๒.๑ แนวทางเชิงลบ เช่น นำเสนอประสบการณ์ตรงในการเผชิญปัญหา และการสร้างแรงกดดันผ่านกลุ่มแนวร่วม เป็นต้น

๕.๒.๒ แนวทางเชิงบวก เช่น การจัดกิจกรรมทางเลือก การเลือกนำเสนอประเด็นให้สอดคล้องกับบุคลิกของสื่อมวลชนและความสนใจของสังคม เป็นต้น

๖. ปัจจุบันนี้ถือว่า การวิจัยเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบข้อมูลที่จำเป็น เช่น พื้นฐานข้อมูลเกี่ยวกับประชาชน ทั้งวิถีคิดและพฤติกรรม สถานการณ์และประเด็นปัญหา ซึ่งจะเป็ข้อมูลมาประกอบการเลือกกลุ่มเป้าหมาย การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการคัดเลือกประเภทและรูปแบบของสื่อและรายการที่จะใช้ในการรณรงค์ เป็นต้น

ลักษณะของการรณรงค์ มีลักษณะสำคัญ ดังนี้^{๒๔}

๑. เป็นโครงการที่มีการวางแผนล่วงหน้า ทั้งระยะสั้นและระยะยาว อาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานนั้นๆอย่างกว้างขวาง

๒. เป็นโครงการที่มีลักษณะของการผสมผสานสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสนอต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยมีการออกแบบการนำเสนอสารที่มีความเหมาะสมตามประเด็นและแนวคิดหลักของโครงการที่ได้กำหนดไว้

นอกจากนี้ การรณรงค์แตกต่างจากการโน้มน้าวใจชนิดอื่นๆ ที่การรณรงค์ไม่ใช่การส่งสารเป็นชุดตามลำดับไปยังผู้รับสารในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การรณรงค์ไม่ใช่การอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งและแตกต่างจากการโน้มน้าวใจแบบหนึ่งม้วนเดียวจบ^{๒๕}

ลักษณะของการรณรงค์ที่ดี^{๒๖}

๑. การรณรงค์เป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย ผู้ทำการรณรงค์จะต้องคาดหวังผลตอบกลับที่จะเกิดจากการสื่อสารของตนเองไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยผลตอบแทนต้องครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคลขึ้นไปจนถึงระดับสังคมโดยรวม

๒. การรณรงค์ ใช้คำว่า “คนกลุ่มใหญ่” เพื่อแยกคำว่า การรณรงค์ออกจากการสื่อสารระหว่างกลุ่มย่อยอื่นๆ กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์จะถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ ส่วนเป้าหมายของการรณรงค์นั้น อาจเป็นได้ตั้งแต่กลุ่มพนักงานในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ไปจนถึงประชากรทั้งหมดในประเทศก็ได้

๓. การรณรงค์ต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน โดยเริ่มตั้งแต่การเริ่มรณรงค์ไปจนถึงการประเมินผลของการรณรงค์นั้นๆ

๔. การรณรงค์ ประกอบด้วยชุดการสื่อสารที่มีการเตรียมและวางแผนล่วงหน้า เพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมาย

โครงการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษา”^{๒๗}

การเริ่มก่อตั้งสมาคมป้องกันปัญหาจากการดื่มสุราแห่งประเทศไทย นำโดย นายแพทย์ ศรีวงศ์ ทewanant นายกสมาคมฯ เป็นองค์กรแรกที่ได้รับรณรงค์เกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยใช้ประโยชน์จากบริบททางสังคมในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศวันงดสุราแห่งชาติในปี ๒๕๔๕ โดยใช้วาทกรรมในการรณรงค์ที่ใกล้เคียงกับทางสำนักงาน

^{๒๔} กิตติศักดิ์ นภาพรรณวรรตน์, “การเปิดรับข่าวสารเพื่อการรณรงค์ให้ประหยัดน้ำประปา กับ พฤติกรรมการใช้น้ำประปาของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕. หน้า ๒๐.

^{๒๕} อรวรรณ ปิสนันธโสภา, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๕.

^{๒๖} เบญจพร วุฒิพันธุ์, “การศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลโครงการรณรงค์ “อ่านฉลากก่อนซื้อ” ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

^{๒๗} ทักษพล ธรรมรังสี, “งดเหล้าเข้าพรรษาให้อะไรกับสังคมไทย”, (นนทบุรี: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ, ๒๕๕๓).

เครือข่ายองค์กรงดเหล้า หรือ สคล. เช่น โครงการเลิกเหล้าแล้วรวยและหมู่บ้านป้องกันปัญหาจากสุรา เป็นต้น

นอกจากนี้โครงการงดเหล้าเข้าพรรษาว่า มีกระบวนการดำเนินการที่น่าสนใจและแตกต่างจากการรณรงค์สาธารณะอื่นๆ โดยประเด็นหลักในการรณรงค์จะเชื่อมโยงกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคม การประเมินผลของโครงการจากการสำรวจพฤติกรรมของประชาชนทุกปี โครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา ประกอบด้วย กิจกรรมสองส่วน คือ การรณรงค์สาธารณะผ่านสื่อมวลชนหรือเรียกว่าเป็นการปฏิบัติการทางอากาศ และกิจกรรมในพื้นที่ต่างๆหรือการปฏิบัติการภาคสนาม โดยทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันภายใต้ประเด็นหลักของโครงการในแต่ละปีและดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดพิธีประกาศคำปฏิญาณและกิจกรรมที่ปรับเปลี่ยนตามประเด็นหลักการรณรงค์ ทั้งนี้การปฏิบัติทางอากาศ จะอาศัยการรณรงค์ทางสปอร์ตโฆษณาทางวิทยุและโทรทัศน์ การประดับตกแต่งในฉากป้ายกลางแจ้งและหนังสือพิมพ์ ส่วนการปฏิบัติภาคสนามจะดำเนินการโดยภาคีเครือข่ายของสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าและภาคส่วนอื่นๆ กิจกรรมหลักมีทั้งการปฏิญาณตน การจัดกิจกรรมให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีทันสมัยมาช่วย เช่น การส่งข้อความสั้น (SMS) และการปฏิญาณตนออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้หลักการของการรณรงค์และกิจกรรมไม่ได้จำกัดอยู่ในประเด็นด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเด็นเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือนและประเด็นด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น การรณรงค์เลิกเหล้าเลิกจน^{๒๘}

โครงการงดเหล้าเข้าพรรษาว่า มีลักษณะพิเศษหลายประการ ที่ชัดเจนคือ การประเมินโดยการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนไทยอย่างต่อเนื่องทุกปี ด้วยคำถามและชุดระเบียบวิธีที่มีโครงสร้างหลักคงที่ ทำให้สามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงระหว่างปีได้ อีกทั้งช่วยแนะแนวทางในการดำเนินโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาในปีถัดไปได้^{๒๙}

กล่าวโดยสรุปคือ การรณรงค์เป็นการทำงานร่วมกันในลักษณะขององค์กร มีผู้นำ ไม่มีฝ่ายต่อต้านกันอย่างจริงจัง และมีลักษณะของการโน้มน้าวใจอยู่ด้วยเสมอ การรณรงค์จะถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ ระยะเวลาในการดำเนินการ รวมถึงมีขั้นตอนการวางแผนอย่างชัดเจน โครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาเป็นการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารพึงตระหนักและปฏิบัติตาม โครงการต่อเนื่องทุกๆปี

จากแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาและผลจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์งดเหล้า

^{๒๘} ศรีวงศ์ หะวานนท์, “ทัศนคติและผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตจากปัญหาโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในโรงงานนิคมอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๙} ประมวล เพ็งโต, “แรงจูงใจและผลของพฤติกรรมการงดเหล้าในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา: กรณีศึกษากลุ่มประชาชนในตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๖)

เข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ทำการศึกษาลักษณะของการรณรงค์

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
กิตติศักดิ์ นภาพรณวรัตน์, (๒๕๓๕, หน้า ๒๐)	๑. มีการวางแผนล่วงหน้าทั้งระยะสั้นและระยะยาว ๒. อาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอย่างกว้างขวาง ๓. มีการผสมผสานสื่อในรูปแบบต่างๆต่อเนื่อง ๔. มีการออกแบบการนำเสนอ ๕. มีความเหมาะสมตามประเด็นและแนวคิดหลักของโครงการ
อรรวรรณ ปิณฑน์โอวาท (๒๕๔๖, หน้า ๓๓๕)	๑. ต่างจากการโน้มน้าวใจชนิดอื่นๆ ๒. ไม่ใช่การส่งสารเป็นชุดตามลำดับ ๓. ไม่ใช่การอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ๔. ต่างจากการโน้มน้าวใจแบบหนึ่งม้วนเดียวจบ
เบญจพร วุฒิพันธุ์, (๒๕๔๐)	๑. เป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย ๒. ต้องคาดหวังผลตอบกลับที่จะเกิดจากการสื่อสาร ๓. ผลตอบแทนต้องครอบคลุมระดับบุคคลจนถึงระดับสังคม ๔. ใช้คำว่า “คนกลุ่มใหญ่” เพื่อแยกคำว่ากรรณรงค์ออกจากสื่อสาร ๕. ถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ ๖. เป้าหมายของการรณรงค์เป็นกลุ่มไปจนถึงประชากรทั้งหมด ๗. ต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ๘. การเตรียมและวางแผนล่วงหน้า

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสุรา

สุรามีด้วยกันหลายชนิด เช่น สุราแช่ชนิดสุราผลไม้ หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่นซึ่งทำจากวัตถุดิบจำพวกผลไม้หรือน้ำผลไม้ ซึ่งหมักกับเชื้อสุราแล้ว มีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกินสิบห้าดีกรี สุราแช่พื้นเมือง หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น เช่น กระแช่ หรือน้ำตาลเมาซึ่งทำจากวัตถุดิบจำพวกน้ำตาล และอุ น้ำขาว หรือสาโท ซึ่งทำจากวัตถุดิบจำพวกข้าว ซึ่งหมักกับเชื้อสุราแล้วมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกินสิบห้าดีกรี สุราแช่อื่น หมายความว่า สุราที่ไม่ได้กลั่น นอกจากสุราแช่ชนิดสุราผลไม้และสุราแช่พื้นเมือง ซึ่งทำจากวัตถุดิบใดๆ ก็ตามที่เป็นผลิตผลทางการเกษตรภายในประเทศไทย ซึ่งหมักกับเชื้อสุราแล้วมีแรงแอลกอฮอล์ไม่เกินสิบห้าดีกรี

๒.๔.๑ ความหมายเกี่ยวกับสุรา

น้ำเมาที่ได้จากการกลั่นสารบางประเภท อาทิ เอทิลแอลกอฮอล์ และเมรัย คือ น้ำเมาที่เกิดจากการหมักหรือแช่ให้เกิดสารบางประเภท เมื่อดื่มแล้วสารนั้นจะออกฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง หากดื่มไม่มากอาจรู้สึกผ่อนคลายเนื่องจากสารกดจิตใจสำนึกที่คอยควบคุมตนเองทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น แต่เมื่อดื่มมากขึ้นก็จะกดสมองบริเวณอื่น ๆ ทำให้เสียการทรงตัว พูดไม่ชัด จนกระทั่งหมดสติในที่สุด ทั้งสุราและเมรัยเรียกโดยภาษาปากว่า "เหล้า" ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับสุราไว้ดังนี้ สุราหรือเหล้า หมายถึง เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสารเคมี กิ่งธรรมชาติถึงสังเคราะห์ เรียกว่า แอลกอฮอล์ และมีชื่อทางเคมีว่า เอทานอล (Ethanol) หรือที่เรียกว่าเอทิลแอลกอฮอล์^{๓๐} สอดคล้องกับ สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า^{๓๑} ได้ให้ความหมายของสุราหรือเหล้าว่า หมายถึง เครื่องดื่มที่มีเอทิลแอลกอฮอล์ ผสมอยู่ในปริมาณไม่เกินร้อยละ ๖๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่คนเราสามารถดื่มกินได้ และเกณฑ์นี้ใช้เป็นข้อกำหนดของสากลทั่วไป สอดคล้องกับสถาบันการแพทย์ด้านอุบัติเหตุและสาธารณสุขได้ให้ความหมายของสุรา ว่า เป็นเครื่องดื่มที่มีเอทิลแอลกอฮอล์ ผสมอยู่ในปริมาณไม่เกินร้อยละ ๖๐ ดีกรี โดยสุราจัดเป็นสิ่งเสพติดประเภทหนึ่ง เมื่อดื่มสุราจนมีการสะสมในระดับหนึ่งจะติดสุรา และเมื่อหยุดการดื่มแล้วจะมีปฏิกิริยาของร่างกายที่เรียกว่า อาการลงแดง^{๓๒}

ประเภทและชนิดของสุราที่อนุญาตให้ทำขึ้นภายในราชอาณาจักรไว้ดังนี้^{๓๓}

๑. สุราขาว คือสุราที่กลั่นมาจากข้าวหรือน้ำตาล โดยปราศจากเครื่องย้อมหรือสิ่งประสมปรุงแต่งอย่างใดอย่างหนึ่ง และเมื่อนำออกจากโรงงาน เพื่อทำการเสียภาษีต้องมีแรงแอลกอฮอล์ระดับต่างๆ ดังนี้ ๒๘ ดีกรี และ ๔๐ ดีกรี

^{๓๐} สมาน พุตระกูล, แอลกอฮอล์: ผลกระทบและมาตรการเชิงประจักษ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.panyathai.or.th.> , [๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

^{๓๑} สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, สุรากับอุบัติเหตุ, [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://www.rvp.co.th/knowledge/SafetyDriving/indexalcohol๒๑.htm>. [๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

^{๓๒} สถาบันการแพทย์ด้านอุบัติเหตุและสาธารณสุข, สุรา liquor. , [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://www.cro.moph.go.th.> , [๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

^{๓๓} กรมสรรพสามิต, สถิติการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : กรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง. ๒๕๔๔).

๒. สุราสามทับ คือสุรากลั่นที่ปราศจากเครื่องย้อมหรือสิ่งปรุงรส และเมื่อนำออกจากโรงงาน เพื่อทำการเสียภาษีต้องมีแรงแอลกอฮอล์ตั้งแต่ ๘๐ ดีกรีขึ้นไป

๓. สุราผสม คือ สุรากลั่นที่มีกรรมวิธีใช้สิ่งผสมปรุงแต่ง และเมื่อนำออกจากโรงงาน เพื่อทำการเสียภาษีต้องมีแรงแอลกอฮอล์ระดับต่างๆ ดังนี้ ๒๘ ดีกรี และ ๓๐ ดีกรี เช่น เชียงขุน หรือสุราผสมพิเศษ เช่น หงส์ทอง มังกรทอง

๔. สุราปรุงพิเศษ คือสุรากลั่นที่ผสมปรุงแต่งขึ้นจากสุราขาวและสุราสามทับ โดยมีกรรมวิธีพิเศษเมื่อปรุงแต่งแล้ว จะต้องได้รับอนุมัติว่าเป็นสุราปรุงแต่งพิเศษ จึงจะถือว่าเป็นสุราปรุงพิเศษ และเมื่อนำออกจากโรงงาน เพื่อทำการเสียภาษีต้องมีแรงแอลกอฮอล์ระดับต่างๆ ดังนี้ ๓๕ ดีกรี และ ๔๐ ดีกรี

๕. สุราพิเศษ คือ สุราที่กลั่นโดยตรงจากข้าวบาร์เลย์ ข้าวโพด ผลองุ่นหรือพืชผลอื่นๆ หรือสุราที่ผสมปรุงแต่งขึ้นจากสุราที่กลั่นได้นั้น โดยมีกรรมวิธีและเมื่อนำออกจากโรงงาน เพื่อทำการเสียภาษีต้องมีแรงแอลกอฮอล์ตั้งแต่ ๔๒ ดีกรี ขึ้นไป

ชนิดของสุราที่มีการบริโภคในประเทศไทยเป็น ๒ ประเภท ได้แก่^{๓๔}

๑. สุราประเภทกลั่นแล้ว

๒. สุราหมัก โดยในภาคอุตสาหกรรมแบ่งมาตรฐานผลิตภัณฑ์สุราเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๒.๑ เมรัย เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการหมักส่าให้เกิดเป็นน้ำเมา มีเปอร์เซ็นต์มากหรือน้อย ตามต้องการ และไม่มีการกลั่น โดยแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑) ได้จากการหมักส่าจากเมล็ดธัญพืช เช่น เบียร์ สาเก เป็นต้น

๒) ได้จากการหมักส่าจากผลไม้หรือน้ำตาลจากพืช เช่น ไวน์ เป็นต้น

๓) ได้จากเมรัยชนิดที่ ๑ หรือชนิดที่ ๒ ที่ผสมยาปรุง แต่งสี กลิ่น รส

๒.๒ สุรากลั่น เป็นผลที่ได้จากหมักส่า เพื่อให้เกิดแรงแอลกอฮอล์แล้วจึงทำการกลั่นแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด ได้แก่

๑) เป็นสุราที่กลั่นโดยตรงเพื่อให้ได้กลิ่น รสเฉพาะจากวัตถุดิบนั้น เช่น สุราขาว วอสก้า เป็นต้น

๒) เป็นสุรากลั่น หรือแอลกอฮอล์ผสมปรุงแต่งสี กลิ่น รสและมีเปอร์เซ็นต์แอลกอฮอล์ตามต้องการ

๓) ใช้สุรากลั่น หรือแอลกอฮอล์ที่นำมาปรุงแต่ง โดยมีกรรมวิธีเก็บไว้นาน เพื่อให้มีคุณภาพดี แล้วปรุงแต่งสี กลิ่น รสและมีเปอร์เซ็นต์แอลกอฮอล์ตามต้องการ เช่น วิสกี้และบรั่นดี

^{๓๔} เทพินทร์ พิชรานุกฤษ, พฤติกรรมการบริโภคสุรา : ทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยสู่สุขภาพที่ยั่งยืน, (นนทบุรี: สำนักพัฒนาวิชาการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๑).

นอกจากนี้ ชมรมเมาไม่ขับ ได้จำแนกชนิดสุราออกเป็น ๒ ประเภทคือ^{๓๕}

สุรากลั่น คือ สุราที่เกิดจากการเอาน้ำสำ (แป้งหรือน้ำตาล หมักด้วยยีสต์ จนเกิดแอลกอฮอล์) มากลั่น อาจจะมีการเติมสี ปรงกลั่น แต่งรสด้วยสารปรุงแต่งอื่นๆ แล้วเก็บบ่มต่อไป สุราประเภทนี้ ได้แก่ สุราขาว สุราผสม สุราผสมพิเศษ และสุราปรุงพิเศษ เป็นต้น

๒. สุราไม่กลั่น คือ สุราที่ได้จากการหมักสำให้เกิดเป็นน้ำเมา แต่ไม่ได้นำมากลั่น มักจะหมักจากเมล็ดธัญพืช ผลไม้ และน้ำตาลจากพืช เช่น เปียร์ ไวน์ กระแช่ น้ำข้าว น้ำตาลเมา เป็นต้น และสอดคล้องกับ สุรา หมายถึง เหล้า หรือน้ำเมาที่กลั่นแล้ว สุราทำมาจากพืชหรือผลไม้ที่มีแป้งหรือน้ำตาล โดยใช้การหมักหรืออาศัยการเปลี่ยนแปลงทางเคมี^{๓๖}

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สุราหรือเหล้า เป็นเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ เมื่อดื่มหรือบริโภคเข้าไปแล้วจะทำให้เกิดอาการมึนเมา อันเกิดจากปริมาณของเอทิลแอลกอฮอล์ที่ผสมอยู่ในเครื่องดื่มนั้น

จากความหมายเกี่ยวกับสุราและผลจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตาม ตารางที่ ๒.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสุรา

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมาน พุทธะกุล (๒๕๕๖)	๑. สุราเป็นเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของสารเคมีถึงธรรมชาติถึงสังเคราะห์ ๒. มีชื่อทางเคมีว่าเอทานอลหรือเอทิลแอลกอฮอล์
สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (๒๕๕๖)	๑. มีเอทิลแอลกอฮอล์ผสมอยู่ร้อยละไม่เกิน ๖๐ ๒. สามารถใช้ดื่มกินได้ ๓. สุราจัดเป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่ง ๔. เมื่อมีการสะสมจะก่อให้เกิดอาการติดสุรา ๕. เมื่อหยุดสุราจะทำให้ร่างกายลงแดง

^{๓๕} ชมรมเมาไม่ขับ, เมาไม่ขับเพื่อลดอุบัติเหตุ, [ออนไลน์].

แหล่งที่มา :

<http://www.ddd.or.th/knowledge๔.htm#.new>. [๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

^{๓๖} สุพัฒน์ สุพัฒน์ ชีรเวชเจริญชัย, ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๙).

สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย (๒๕๔๙)	๑. สุราทำจากพืชหรือผลไม้ ๒. อาศัยกระบวนการหมักและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเคมี
กรมสรรพสามิต (๒๕๔๔),	ประเภทและชนิดของสุรามีดังนี้ ๑) สุราขาว ๒) สุราสามทับ ๓) สุราผสม ๔) สุราปรุงพิเศษ ๕) สุราพิเศษ
เทพินทร์ พิชรานุกรักษ์ (๒๕๔๑),	ชนิดของสุราที่มีการบริโภคในประเทศไทยเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ สุราประเภทกลั่นแล้ว และ สุราหมัก
ชมรมเมาไม่ขับ (๒๕๕๖)	ชนิดสุราออกเป็น ๒ ประเภท คือ สุรากลั่น และ สุราไม่กลั่น

๒.๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสุรา

มีความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับฤทธิ์ของเหล้าและแอลกอฮอล์ ถูกบ้างผิดบ้าง ผู้ที่นิยมดื่มก็มักอ้างฤทธิ์อันเป็นคุณของเหล้าหรือแอลกอฮอล์มาดบังฤทธิ์ที่ก่อให้เกิดโทษซึ่งมีมากกว่าหลายเท่าตัว เช่น แอลกอฮอล์มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อโรคได้จริงแต่ไม่สามารถทำลายไข่หรือตัวอ่อนของพยาธิที่ปะปนมากับกับแกล้มดิบๆ สุกๆ ไต และยังไม่สามารถฆ่าพยาธิตัวแก่ในลำไส้ได้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง แอลกอฮอล์มีฤทธิ์ขยายหลอดเลือด ผู้นิยมดื่มก็มักอ้างว่ากินเหล้าเพื่อให้เลือดลมดี ซึ่งก็เป็นจริงเมื่อกินเหล้าในปริมาณน้อย (ถึงน้อยมาก) แต่เมื่อกินเหล้ามาก แอลกอฮอล์จะกดระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้พูดจาไม่ชัด ทรงตัวลำบาก สายตาพร่ามัว ขาดสติ ตับแข็ง และอาจเกิดอันตรายนานับประการต่อผู้ดื่ม และคนรอบข้างได้มีนักวิชาการ นักวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดของสุราไว้ดังนี้

สาเหตุที่ทำให้บุคคลดื่มสุรา มีสาเหตุมาจากหลายประการ ดังนี้^{๓๗}

๑. สภาพแวดล้อม

๑.๑ ความสะดวกในการขนส่งสุรา ซึ่งมีทั้งทางบกและทางอากาศ ทำให้ผู้บริโภคมองโอกาสดื่มสุราได้ง่ายขึ้น

^{๓๗} เทพินทร์ พิชรานุกรักษ์, พฤติกรรมการบริโภคสุรา : ทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยสู่สุขภาพที่ยั่งยืน, (นนทบุรี: สำนักพัฒนาวิชาการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๑).

๑.๒ สภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ ผลกระทบจากนโยบายทางการเมืองที่มองสุราในฐานะที่เป็นแหล่งทำรายได้ให้แก่ประชาชาติ ๓๕% มาจากภาษีสุรา เมื่อรัฐมีแนวคิดที่จะใช้สุราเพื่อเป็นแหล่งรายได้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการผลิต การกระจาย ตลอดจนการนำเข้าสุราจากต่างประเทศ เป็นผลให้สินค้าประเภทสุราสามารถวางจำหน่ายได้ทั่วไป

๑.๓ การยอมรับความสำคัญของสุราจากกลุ่มผู้กำหนดนโยบายทางการเมือง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการด้านอื่นๆในสังคมด้วย กล่าวคือในการจัดการสื่อประชาสัมพันธ์การโฆษณาในลักษณะด้านลบของการบริโภคสุรามากนัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐบาลมิได้มีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมสื่อที่มีผลต่อสุขภาพ หรือคุ้มครองให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคเท่าใดนัก

๑.๔ บทบาทของรัฐบาลในการให้ความรู้เรื่องสุราน้อยมาก สิ่งที่เห็นจากสื่อ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่เน้น เพื่อให้ความรู้ในการบริโภคมากกว่าที่จะให้ความรู้ในด้านผลดีผลเสียของสุรา เพื่อให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเองได้

๒. สาเหตุทางวัฒนธรรม

๒.๑ ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงระบบค่านิยม ทศคติและแบบแผนการดำเนินชีวิต สุรามิได้ถูกนำมาใช้เพื่อประกอบในพิธีกรรมและความสนุกสนานในช่วงเทศกาลเท่านั้น แต่สุราถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องแสดงฐานะทางเศรษฐกิจด้วย โดยสุราต่างประเทศจะถูกนำมาใช้ในบทบาทเช่นนี้มากกว่าสุราที่ผลิตภายในประเทศ เมื่อระบบการให้คุณค่ากับสุราเปลี่ยนไปเช่นนี้ย่อมเป็นพฤติกรรมการดื่มสุราให้มากขึ้น

๒.๒ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้คนไทยมีแบบแผนดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลง มีการบริโภคสุราก่อนการบริโภคอาหาร หรือระหว่างมื้ออาหาร ประกอบกับการเปลี่ยนค่านิยมในการให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมต่างชาติ ในด้านความทันสมัย ก็ทำให้เป็นไปในทางการส่งเสริมการบริโภคสุรามากขึ้น

๓. สาเหตุทางสังคม

๓.๑ ครอบครัวจะเป็นต้นแบบโดยตรงในการดื่มสุราแก่เด็ก ระบบการคิดและรูปแบบการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตก็จะเป็นการตัดสินใจในการดื่มสุราของเด็กด้วย เช่น การมีระบบคิดที่จะดื่มสุรา เพื่อสุขภาพ เพื่อสังคม หรือเพื่อคลายทุกข์

๓.๒ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน จะพบมากในช่วงวัยรุ่น ส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อนชักชวนตามเพื่อน เพื่อให้เข้าสังคมกับเพื่อนได้ ตลอดจนอยากทดลองเพราะความอยากรู้อยากเห็น

สาเหตุส่วนบุคคล

๔.๑ ด้านบุคลิกภาพของบุคคลมีผลต่อการดื่มสุรา ผู้ที่มีบุคลิกภาพถอยหนี หรือเก็บกด หรือมีความคับข้องใจ มีแนวโน้มที่จะใช้สุราเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนั้นผู้ที่มีระดับความนับถือตนต่ำ มีความรู้สึกแปลกแยกสูง จะมีแนวโน้มใช้สุราเพื่อลดความวิตกกังวลและความหวาดกลัว ซึ่งคิดว่าเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ปิดบังหรือลดปมด้อยบางประการ

๔.๒ ความผิดปกติทางร่างกาย ความเจ็บป่วยบางอย่าง อาจส่งผลให้มีการบริโภคสุรา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของยาตอง หรือสุรา ถ้าเป็นยาตองจะมีความเชื่อว่าเป็นยารักษาโรค ผู้บริโภค

ยาต้องมักจะเป็นผู้หญิง แต่การบริโภคยาต้องในผู้ชายจะเป็นไปในลักษณะของการเจริญอาหาร หรือเพิ่มกำลังวังชาให้ร่างกายแข็งแรง

๔.๓ ความเชื่อของบุคคลก็มีอิทธิพลต่อการบริโภค เช่น ความเชื่อในการดื่มสุรา เพื่อความบรรเทาความหนาว ซึ่งสุราสามารถบรรเทาความหนาวได้ เนื่องจากเป็นเครื่องดื่มที่มีแคลอรีสูง ความเชื่อในการบริโภคเลือดงู เพื่อเพิ่มความแข็งแรง ซึ่งการดื่มเลือดงูก็ต้องดื่มพร้อมสุรา

สอดคล้องกับสาเหตุของการดื่มสุรา โดยจำแนกเป็น ๓ สาเหตุหลัก ดังนี้^{๓๘}

๑. สาเหตุทางด้านร่างกาย โดยดื่มเพื่อช่วยเจริญอาหาร ลดความเจ็บปวดในยามป่วยไข้ บางคนใช้แก้ปัญหาโรคนอนไม่หลับ และบางคนใช้เพื่อแก้หนาวเป็นต้น แต่เมื่อดื่มสุราบ่อยๆจะทำให้ติดได้

๒. สาเหตุทางด้านจิตใจ ผู้ดื่มสุราคิดว่า การดื่มสุราสามารถสร้างความมั่นใจในตัวเอง หรือลดปมด้อยบางประการ ลดความกังวล ความเครียด ความกลัว และขจัดความผิดหวัง ดื่มเพื่อย้อมใจ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่น หรือก่ออาชญากรรม

๓. สาเหตุทางด้านสิ่งแวดล้อม เยาวชน มักดื่มสุรา เนื่องจากความอยากรู้อยากเห็น และอยากทดลอง ถูกชักชวนจากเพื่อน ถูกหลอกลวง เลียนแบบผู้ใหญ่ ปัญหาครอบครัว สำหรับผู้ใหญ่ก็ลอกเลียนแบบจากสังคมชั้นสูง เพราะเข้าใจว่าสังคมชั้นสูงจะต้องมีการสังสรรค์กันด้วยการดื่มสุรา นอกจากนั้นบางคนเข้าใจว่าการดื่มสุรา ทำให้สมองแจ่มใส มีความสามารถในการงานศิลปะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดทั้งสิ้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคสุราเป็น ๔ กลุ่มคือ^{๓๙}

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อม

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เห็นได้ชัดเจน คือ ปัจจัยทางกายภาพและความสะดวก ในการติดต่อคมนาคม ทำให้การบริโภคสุราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความสามารถและความสะดวก รวดเร็วในการขนส่ง มีสุราหลายชนิดให้ประชาชนสามารถทดลองบริโภคได้ ส่วนในปัจจุบันความสะดวกรวดเร็วในการขนส่งทั้งทางบกและทางอากาศก็ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสในการบริโภคสุราง่ายขึ้น ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ ผลกระทบจากนโยบายทางการเมืองที่มองว่าสุราในฐานะที่เป็นแหล่งทำรายได้ให้แก่ประเทศมากกว่าผลกระทบของการบริโภคสุราที่มีต่อประชาชนผู้บริโภคและสังคมโดยรวม แนวคิดของรัฐยุคต้นๆเน้นการเก็บภาษีอากรจากสุรา จนถึงปัจจุบันประมาณว่ารายได้ที่ใช้ในกิจการของประเทศมาจากภาษีสุรา เมื่อรัฐมีแนวคิดเช่นนี้จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสนับสนุนการบริโภคทางอ้อม ทั้งในด้านการผลิต การกระจาย และการนำเข้าสุรา จากต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็จะสร้างระบบให้มีการเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ การยอมรับความสำคัญของสุราจากกลุ่มผู้กำหนดนโยบายทางการเมือง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการด้าน

^{๓๘} สุพัฒน์ อีร์เวชเจริญชัย, ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๔๙)

^{๓๙} เทพินทร์ พิชฐานุรักษ์, พฤติกรรมการบริโภคสุรา : ทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยสู่สุขภาพที่ยั่งยืน, (นนทบุรี: สำนักพัฒนาวิชาการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๑).

อื่นๆในสังคมด้วย เช่นการจัดการสื่อประชาสัมพันธ์ การโฆษณาโดยใช้สุราแทนสัญลักษณ์ของความทันสมัย โดยไม่ได้อธิบายถึงลักษณะด้านลบของการบริโภคสุรามากนัก กล่าวอีกนัยหนึ่งคือรัฐไม่ได้มีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมสื่อที่มีผลต่อสุขภาพหรือคุ้มครองเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคมากเท่าใด

๒. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นโครงสร้างหลักที่กำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคล บุคคลจะเลือกบริโภคอะไร จะบริโภคเวลาใด กับใครและจะบริโภคในปริมาณเท่าไร วัฒนธรรมจะมีอิทธิพลในการกำหนดกรอบความนึกคิด ตัดสินใจ สุราไม่ได้ถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมและความสนุกสนานในช่วงเทศกาล แต่สุราราคาถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องแสดงฐานะทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งสุราต่างประเทศจะถูกใช้ในบทบาทเช่นนี้มากกว่าสุราที่ผลิตในประเทศ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมให้คนไทยมีสุราบริโภคได้หลากหลายชนิดขึ้นประกอบกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมต่างชาติในด้านความทันสมัยก็ทำให้เป็นไปตามในทางเพื่อการส่งเสริมการบริโภคเพิ่มขึ้น

๓. ปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มสังคม

กลุ่มสังคมพื้นฐานหลักได้แก่ ครอบครัว เจตคติ ความเชื่อ แบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัว จะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของสมาชิกรุ่นต่อไป ครอบครัวจะเป็นตัวแบบโดยตรงในการบริโภคสุราแก่เด็กแล้ว ระบบการคิดและรูปแบบการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตก็จะเป็นกรอบการตัดสินใจบริโภคสุรา กลุ่มสังคมที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มเพื่อน พบว่าสาเหตุของการดื่มสุราของเยาวชนส่วนใหญ่มาจากเพื่อนชวน ตามเพื่อน และอยากทดลอง

๔. ปัจจัยส่วนบุคคล

คุณลักษณะของประชากรและสังคมผู้บริโภคสุรา พบว่า เพศชายดื่มสุรามากกว่าเพศหญิง มีอายุโดยเฉลี่ย ผู้ชาย ๑๕-๑๙ ปี ผู้หญิง ๒๐ ปี จะดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นครั้งแรก ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีการดื่มน้อยกว่าในเมือง ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ลักษณะอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคม บ่งบอกประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุคคลที่มีรายได้สูงจะมีการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในปริมาณที่สูงด้วย พบว่าอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ มีอัตราการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์บ่อยครั้งกว่ากลุ่มอาชีพอื่น บุคคลที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มีบุคลิกภาพอ่อนโยน ใจง่าย มีแนวโน้มที่จะใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา หรือความนับถือตนเองต่ำมีความรู้สึกแปลกแบบสูง จะมีแนวโน้มการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อลดความวิตกกังวลและความคาดหวังว่าจำทำอะไรล้มเหลว นอกจากนี้ความเชื่อของบุคคลมีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เพื่อเพิ่มความแข็งแรงและความผิปกติทางร่างกาย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มสุราว่า มีหลายปัจจัยซึ่งแบ่งออกเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล และภายนอกตัวบุคคล โดยมีแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการดื่มสุราดังนี้^{๔๐}

^{๔๐} จะเด็จ เชาวน์วิไล, นวัตกรรมผู้ชายเลิกเหล้ายุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อนหญิง, ๒๕๕๑).

๑. ต้มเพราะสังคมเพื่อน เพื่อนเป็นแรงจูงใจสำคัญ ทำให้ต้มสุราครั้งแรกและครั้งต่อมา จนกระทั่งติดสุรา การต้มสุราในสังคมเพื่อนเป็นการแสดงถึงการเป็นพรรคพวกเดียวกัน เป็นการสร้างสัมพันธภาพ

๒. ต้มเพราะอยากรู้ อยากรอง ซึ่งมาจาก ๒ ลักษณะ คือ การต้มที่ถูกจากการกะยั้งกะยอ ให้ต้มและต้มเมื่อเห็นเพื่อนต้มจึงอยากทดลอง

๓ .

ต้มเพื่อสังสรรค์ในงานต่างๆ เป็นค่านิยมว่างานเลี้ยงต่างๆ งานบุญ งานศพ ต้องมีสุราเพื่อเป็นหน้าเป็นตาของเจ้าภาพ

๔. ต้มเพราะเชื่อว่าสุราสร้างความสนุกสนานได้

๕. การต้มสุราทำให้ดูเท่ ทำให้ดูเป็นลูกผู้ชาย ภูมิใจฐาน ภูมิใจศักดิ์ศรีมากขึ้น

๖. ใช้สุรากระตุ้นความกล้าหรือทำให้กล้าแสดงออก

๗. ต้มสุราเพราะต้องการยอมรับในสังคมเพื่อน เนื่องจากต้องการให้เพื่อนยอมรับ

๘. ต้มเพราะอยากเลียนแบบคนในครอบครัวและรุ่นพี่ การต้มสุราของคน que เข้าสู่วงการ เป็นนักต้มหน้าใหม่ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเห็นตัวอย่างคนในครอบครัว หรือในชุมชนที่เห็นว่า การต้มสุราเป็นเรื่องปกติ เป็นภาพเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เมื่อโตขึ้นจึงมีความคิดว่าอยากต้มบ้าง บางครั้งการต้มของเด็กอาจเป็นเพราะต้องการแสดงออกถึงการเป็นผู้ใหญ่ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมแบบผู้ใหญ่

๙. ต้มเพื่อแสดงความเป็นชาย ในสังคมเพื่อนชายด้วยกัน โดยเฉพาะเมื่อผนวกเข้ากับ ค่านิยมลูกผู้ชาย ที่เห็นว่าการต้มสุราแสดงถึงความเป็นชายชาตรี หากใครไม่ต้มจะถูกดูแคลน

ประเพณีกับการบริโภคสุรา

ประเพณี หมายถึง แนวทางปฏิบัติของคนในสังคมซึ่งอยู่ภายใต้ความเชื่อต่างๆ ประเพณี จะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ส่งผลต่อการแสดง พฤติกรรม ดังนั้นประเพณีจึงมีความเกี่ยวข้องในทางอ้อมกับพฤติกรรมของบุคคล เช่น พฤติกรรมการ ต้มเหล้า คนไทยมีพฤติกรรมการต้มเหล้ามาเป็นเวลานาน จากการต้มในบ้าน ในกลุ่มเพื่อนและการ ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากชนชาติอื่นๆ โดยเหล้าถูกนำมาใช้ในวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณี เช่น การเซ่นสังเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล^{๔๑} สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคเหล้า ไว้ดังนี้^{๔๒}

๑. การบริโภคเหล้าในพิธีกรรม การใช้เหล้าในพิธีกรรมเป็นพฤติกรรมที่ปรากฏในเกือบ ทุกวัฒนธรรมและทุกสังคม เช่น จีน อินเดีย รวมถึงคริสต์ ศาสนาในกายโรมันคาทอลิกด้วย และก็มี ในไทยด้วยเช่นกัน สาเหตุที่ใช้เหล้าในพิธีกรรมก็เพื่อเซ่นสังเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าพวกผีเทวดา นั้นชอบเหล้า เพื่อให้เกิดภาวะทางจิตแบบเหนือสามัญ เพราะขณะมีเมามีสภาพจิตใจประหนึ่ง

^{๔๑} รังสรรค์ โฉมยา และสมบัติ ท้ายเรือคำ, “บทความวิชาการ”, ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับของ พฤติกรรมการบริโภคสุราของชาวอีสาน ศึกษาปัจจัยสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมและปัจจัยระดับบุคคล, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙).

^{๔๒} พระไพศาล วิสาโล. “ตำนานแห่งการเสพสุรา-เหล้า คือยาพิษมีนเมา ถ้าน้ำอมฤตเริงรมย์”, ใน ศิลปวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๖): ๘๕-๙๓.

ประสพภาวะล้าลึกทางจิตวิญญาณ สามารถติดต่อกับเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และทำให้เกิดฤทธิ์ เกิดวิญญาณ นอกจากนี้ยังใช้เหล่าเพื่อความเป็นสิริมงคล ด้วยความเชื่อว่าผีและเทวดาชอบเหล่า งานพิธีต้องการความผาสุกสวัสดิ์จึงต้องมีเหล่าในประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เช่นกระเหรี่ยง ถือว่าข้าวเป็นของสูง และมีการใช้เหล่าในประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ พิธีกรรมที่มีเหล่า ได้แก่

๑.๑ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยความเชื่อเรื่องเทวดาหรือผีว่ามีอำนาจบันดาลให้เกิดสุขทุกข์ได้จึงมีพิธีกรรมในโอกาสต่างๆของสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่า “ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต” และเทศกาลสำคัญสำหรับชุมชนเรียกว่า “ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล” โดยมีเหล่าเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

๑.๒ พิธีกรรมทางสังคม พิธีกรรมที่ต้องการเน้นย้ำเจตนาหรือข้อตกลงและเป็นสิริมงคล เช่น พิธีสาบานเป็นมิตร ต้มเหล่าโรงชนิดเดียวกันในถ้วยเดียวกัน ในภาคอีสานมีการอวยชัยให้พรเรียกว่า “การปายเหล่า” กล่าวให้พรเป็นร้อยกรองซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัทธิ ถิ่นผีหรือลัทธิพราหมณ์ เข้าใจว่ามาก่อนพุทธศาสนาจะแพร่เข้ามา เพราะพระพุทธรูปปางสมาธิของมณฑลทุกชนิด จึงนับเป็นการผสมผสานเมื่อพระพุทธรูปเข้ามา อย่างเช่นในขุนช้างขุนแผน โจรจะสวดนะโมสามจบแล้วกล่าวคาถาชุมนุมเทวดาก่อนเข้าทำการปล้น ดังนั้นแม้ว่าพุทธศาสนาแพร่เข้ามาแล้วบทบาทของเหล่ายังคงอยู่ในพิธีกรรมเดิม

๒. การบริโภคเหล้านอกพิธีกรรม แบ่งออกเป็น

๒.๑ การบริโภคตามความเชื่อว่าเป็นยา คนไทยใช้เหล่าเพื่อผลทางเภสัชใน ๓ ลักษณะดังนี้ เช่นการเข้าเหล่า คือการนำยามผสมหมักแช่หรือดองกับเหล่า เพราะแอลกอฮอล์สกัดหรือทำลายตัวยาคได้ ทำให้ตัวยาวงอกฤทธิ์ดีขึ้นและเก็บได้นานกว่ายาต้ม และเชื่อว่าใช้บำรุงร่างกาย บำรุงโลหิต บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ช่วยเจริญอาหารและสำหรับสตรีหลังการคลอดช่วยขับน้ำคาวปลาและทำให้ประจำเดือนมาปกติ นอกจากนี้ยังใช้ทาภายนอก โดยผสมกับยาทาภายนอก เช่น ทาสะตือ ทาท้องและทาหลัง หรือนำน้ำผสมเหล่าและการบูร ทาให้ทั่วตัวก่อนเข้ากระโจมอยู่ไฟ

๒.๒ การบริโภคเพื่อระงับความกดดัน โดยมากที่ผู้นิยมดื่มเหล้าผู้เดียว เป็นเพราะความเครียด หรือการบีบคั้นในชีวิต หรือการทำงาน รวมถึงผู้ติดเหล้าเรื้อรังด้วย

๓. การบริโภคในฐานะที่เป็นสื่อทางสังคม ในสังคมไทย เหล้ามีบทบาทต่อสัมพันธภาพจนเป็นส่วนหนึ่งของงานเลี้ยงสังสรรค์มักกระทำในโอกาสพิเศษ เช่น สงกรานต์ บุญบั้งไฟ งานพิธี เช่น งานแต่งงาน งานบวช ปลุกเรื้อน หรือแม้แต่การเข้านิเวศน์และใช้เหล่าในโอกาสอื่นมากขึ้น เช่น การเลี้ยงต้อนรับหรือฉลองความสำเร็จ เช่น หลังเสร็จจากการทำนา หรือใช้ในลักษณะพิธีกรรม เช่นการต้มอวยพร ต้มเพื่อสังสรรค์โทษของเหล่าในพระพุทธศาสนาเหล่าเป็นมูลเหตุหรือทางแห่งความฉิบหาย ดังหลักธรรมคิหิปฏิบัติของฆราวาส ให้เว้นจากอบายมุขเรื่องของเหล่า เพราะมีโทษ ๖ สถาน อันประกอบด้วย^{๔๓}

๑. เป็นเหตุให้เสียทรัพย์ ทรัพย์ย่อยหมดไปที่ละน้อยๆ จนกระทั่งหมดตัว แสดงว่าน้ำเมาเป็นสิ่งนำมาซึ่งความฉิบหาย สำหรับผู้มีทรัพย์อยู่ก่อนแล้วก็ไม่รู้อะไร แต่ถ้าผู้ที่หาได้น้อยหรือที่ดื่มติดมาแต่เมื่อยังบริบูรณ์ ครั้นมาประสบคราวผิดเคืองเข้า อายากงควั้นเสียเพื่อการประหยัทรายจ่าย กังด

^{๔๓} พระมหาฉลาด ปริณฺญาโน, นวโกวาท (ฉบับประชาชน), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลื่องเชียง, ๒๕๔๑).

ไม่ได้ ที่สุดจะเดือดร้อนในเรื่องทรัพย์ หาได้ไม่พอเลี้ยงปากท้องและเลี้ยงครอบครัว เมื่อถึงเวลาที่ต้องหามาดื่มกิน เพราะการเสพติดเสียแล้ว สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ครอบครัว และคนใกล้ชิด ดังเจ้าหน้าที่คอยคุมตัวอยู่เช่นนั้น ก็จำต้องชวนขายซื้อหามาส่งตามจำนวนที่ต้องการ แม้ไม่มีรายจ่ายเป็นสัดส่วนไว้แล้วก็ต้องหันเข้าเจียดเอาค่าอาหารประจำวันมาเป็นค่าน้ำเมาเสียตามส่วน สิ่งอื่นที่จำเป็น เช่น อาหาร แม้จะบกพร่องไปบ้างก็ยังพอจำทนได้ แต่ถ้าหากขาดน้ำเมาแล้วก็เป็นทนได้ไม่ไหวเลยทีเดียว

๒. เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะน้ำเมาเป็นเครื่องย้อมใจ ส่งเสริมอกุศลมูลที่เป็นประจำอยู่ในนิสัยให้กำเริบ ฮึกเหิม เทียวระราน หาเหตุแก่คนอื่น บางทีถึงวิวาทฆ่าฟันโดยไม่มีมูลเหตุ

๓. เป็นเหตุให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เพราะดื่มมากร่างกายทรุดโทรมจะเกิดโรคได้ง่าย น้ำเมาหรือเหล้า แม้บางคนนิยมว่าเป็นยาที่ตามที แต่ถ้าดื่มอยู่เป็นนิตย์แล้วอาจกลายเป็นยาพิษ ทอนชีวิตผู้ดื่มให้สั้นเข้า เพราะกระทำหัวใจเต้นแรงจนประสาทพิการและแพร่ไปเป็นโรคต่างๆบางอย่างถึงพิการตัดหนทางอาชีพ ตกเป็นคนทุพพลภาพจนเสียชีวิต บุตรภรรยาที่พลอยได้รับความเดือดร้อนไปด้วย

๔. เป็นเหตุให้ถูกตำหนิติเตียนจากคนส่วนมาก ผู้ที่ม่าย่อยทำกรรมสิ่งที่ไม่ควรทำ ซึ่งแสดงแสดงออกถึงความไม่มีเกียรติ เหล้าเป็นของอำนวยความไม่สุภาพให้แก่ผู้ดื่ม แม้คนที่เคยประพฤติสงบเสงี่ยมมาแต่ก่อน เมื่อใดดื่มเข้าแล้วอาจกลายเป็นคนมุทะลุเดือดฮึกเหิม กระทำในสิ่งที่ไม่น่าจะทำและสิ่งที่ผิดกฎหมายได้ง่ายๆ มีความคิดเห็นผิดวิปลาสผิดธรรมดา เห็นคนอื่นเป็นคนเลวขวางหูขวางตาไปหมด ไม่มีใครจะตีเกินตนได้ หั๋งๆที่เดินจะให้ตรงทางก็ยิ่งยาก เดินแรงเดินกา นอนเกลือกฝุ่นกลางถนน เป็นต้น

๕. เป็นเหตุให้ไม่มีความละเอียดในสิ่งที่กระทำลงไป กล้าแสดงกิริยาที่ไม่บังควร เพราะเหล้ากระทำให้สติฟั่นเฟือน อาจบันดาลให้ผู้ดื่มทำหรือพูดในสิ่งที่น่าละอายได้ดุดคนบ้า เช่น กล่าวคำหยาบ อาละวาดเอะอะแก่บุคคลทั่วไป หั๋งๆเสียงกะอ้อกะแอ้ จะดัดให้ขัดถ้อยขัดคำก็ทำไม่ได้ ก่อให้เกิดความรำคาญให้แก่ผู้อื่น ไม่มีความรู้สึกอาย แม้ความลับซึ่งควรปกปิด เมื่อเหล้าเข้าปากก็นำออกมาขยายได้หมด โดยไม่เลือกบุคคลหรือสถานที่

๖. เป็นเหตุบั่นทอนสติปัญญา ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีย่อมหมดไป จะคิดการสิ่งใดก็จนปัญญาทั้งร่างกายก็ทรุดโทรมหมดเรี่ยวแรง ด้วยการมัวเมากระทำให้เป็นคนขาดสติ สัมปชัญญะ ไม่มีเวลาไตร่ตรองในอันจะประกอบกิจการที่เป็นประโยชน์แก่ตนและครอบครัวได้ อนึ่ง การประทุษร้ายกันโดยวิธีลวงให้ดื่มน้ำเมา อย่างที่เรียกว่า มอมเหล้าก็มีให้เห็นการลวงประสังค์ทรัพย์บ้าง ประสังค์จะทำร้ายร่างกายบ้าง ในที่สุดถึงอันตรายแก่ชีวิตก็มาก กรรมเหล่านี้ล้วนสำเร็จด้วยความหลงในรสของน้ำเมาทั้งสิ้นผลกระทบจากการบริโภคสุรา

๑. ผลกระทบต่อร่างกาย การดื่มสุรามีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของผู้ดื่มทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลกระทบนั้นสามารถเกิดกับอวัยวะต่างๆของร่างกาย ทั้งนี้ ผลกระทบทางร่างกายจากการดื่มสุราที่สำคัญ คือระบบทางเดินอาหาร ระบบหัวใจ และหลอดเลือด ระบบภูมิคุ้มกัน ระบบเมตาบอลิซึม ระบบต่อมไร้ท่อและระบบประสาท^{๔๔}

นอกจากนี้ การดื่มสุราว่า เมื่อดื่มสุราเข้าไปในร่างกายแอลกอฮอล์ประมาณ ๑ ใน ๕ จะดูดซึมที่กระเพาะอาหาร ที่เหลือจะดูดซึมที่ลำไส้แล้วส่งผ่านไปยังตับและส่วนใหญ่จะถูกทำลายที่ตับไม่เกิน ๕ เปอร์เซ็นต์ และขับออกทางร่างกายทางปัสสาวะและทางลมหายใจ สุราจะทำให้เยื่อบุทางเดินอาหารระคายเคือง ทำให้เกิดแผลในกระเพาะอาหารและเลือดออกในกระเพาะอาหารได้ รับประทานกรดไขมันและวิตามินทำให้ผู้ป่วยขาดสารอาหาร ในระยะยาว เนื้อตับจะถูกทำลายทำให้ตับและตับอ่อนอักเสบและมีไขมันมาสะสมที่ตับ จึงส่งผลให้ผู้ดื่มสุราจะมีอัตราเสี่ยงสูงต่อการเป็นมะเร็งในระบบทางเดินอาหารได้^{๔๕} สอดคล้องกับการรายงานผลการวิจัยของชาลี อัฐกิจ และระพีพรรณ วังชุมทอง อธิบายว่าแอลกอฮอล์จะทำให้เซลล์ตับอ่อนระคายเคือง เซลล์บวมขึ้น ทำให้การไหลของน้ำย่อยไม่คล่องตัว สารเคมีไม่สามารถที่จะเข้าไปในลำไส้เล็กได้ ส่งผลให้ลำไส้เล็กย่อยตับอ่อนเอง เกิดเลือดออกอย่างเฉียบพลันและการอักเสบของตับอ่อน พบว่า ๑ ใน ๕ จะเสียชีวิตไปครั้งแรก เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับตับอ่อนจะทำให้การสร้างอินซูลินขาดหายไปและส่งผลทำให้เกิดโรคเบาหวาน

๒. ผลกระทบต่อจิตใจ สุราเป็นสารออกฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสารสื่อประสาทในสมอง จิตใจและอารมณ์การเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้ดื่มไม่สามารถควบคุมสติสัมปชัญญะ ระบบประสาทและสมองไม่สามารถสั่งการได้ทันเวลา ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้รุนแรงและเกิดได้ง่าย^{๔๖}

๓. ผลกระทบต่อครอบครัว ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่เล็กที่สุดที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากบุคคลในครอบครัวที่ดื่มสุรา มีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ดื่มสุราบางรายดื่มจนขาดสติ อาจมีพฤติกรรมรุนแรง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทในครอบครัวและส่งผลให้เกิดการหย่าร้างได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ และจากการรายงานของ สมบัติ แทนประเสริฐสุข ที่ได้รายงานผลการวิจัยถึงผลกระทบจากการดื่มสุราพบว่า ร้อยละ ๗๐- ๘๐ ของกลุ่มตัวอย่างเพศชายที่ดื่มสุรามีประสบการณ์การใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก โดยการทุบตีทำร้าย ข่มขืน กระทำชำเราบุคคลในครอบครัวและผู้อื่น และยังมีปัญหาการยกพวกตีกัน พุดจาหยาบค้าย เกิดอุบัติเหตุ รวมทั้งพฤติกรรม

^{๔๔} สมบัติ แทนประเสริฐกุล, “การศึกษาความรู้ในการป้องกันโรคเอดส์ พฤติกรรมทางเพศและความพึงพอใจต่อเครื่องจำหน่ายถุงยางอนามัย”, วารสารโรคเอดส์, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๔ (๒๕๕๐) :๑๙๓-๒๐๕.

^{๔๕} สมภพ เรืองตระกูล, ยาเสพติดมหันตภัยภัยที่ป้องกันได้, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓).

^{๔๖} สายพิน สุประเสริฐ, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมการดื่มสุราของนักเรียนนายสิบทหารบก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกสาธารณสุข, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔).

การดื่มสุราส่งผลให้เยาวชนเลียนแบบผู้ใหญ่ที่ดื่มสุราและเยาวชนที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีการดื่มสุรามีความคิดเห็นว่าการดื่มสุราเป็นเรื่องที่ปกติ

๔. ผลกระทบต่อชุมชน จากการศึกษาถึงผลกระทบต่อนักเรียนที่เกิดจากการดื่มสุราพบว่าสุราเป็นสาเหตุที่สำคัญต่อการทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายรวมถึงปัญหาอุบัติเหตุรวมทั้งส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายให้แก่ชุมชน ^{๔๗}

๕. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุการตายก่อนวัยอันควรและการสูญเสียจากความพิการทุพพลภาพซึ่งเป็นสาเหตุมาจากการดื่มสุรา เกิดเพราะคนขาดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนั้นก็ยังเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาทางสังคมทั้งระยะยาวที่สำคัญอย่างยิ่ง คือมีผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการสูญเสียค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและค่าเสียหายรวมรวมรายจ่ายของภาครัฐจากอาชญากรรมและความรุนแรงที่มีสาเหตุมาจากการดื่มสุรา ^{๔๘}

ดังนั้น สรุปได้ว่า สุรามีผลเสียต่อบุคคลจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นผลเสียต่อร่างกายทรัพย์สิน ผลเสียต่อบุคลิกภาพส่วนบุคคล ผลเสียต่อเศรษฐกิจและสังคม ผลเสียต่อสภาพของสังคม ผลเสียต่อประเทศชาติ

จากแนวคิดเกี่ยวกับสุราและผลจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตาม ตารางที่ ๒.๘ ดังนี้

^{๔๗} อติศวร หลายชูไทย, อาภาศิริวงศ์ ณ อยุธยา และวิชัย โปษยะจินดา, สุรากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.).

^{๔๘} จุรีย์ อุสาหะและเศรษฐี จุฬาสีกุล, “สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในสังคมไทย”, วารสารวิชาการสาธารณสุข, ปีที่๑๔ ฉบับที่ ๑, (มกราคม ๒๕๔๘): ๔.

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้แนวคิดกับสุรา

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
เทพินทร์ พิชรานุกรักษ์ (๒๕๔๑)	สาเหตุที่ทำให้บุคคลดื่มสุรา มีสาเหตุมาจากหลายประการ ดังนี้ สาเหตุทางสภาพแวดล้อม สาเหตุทางวัฒนธรรม สาเหตุทางสังคม และสาเหตุทางบุคคล
สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย (๒๕๔๙)	สาเหตุของการดื่มสุรา โดยจำแนกเป็น ๓ สาเหตุหลัก ดังนี้ สาเหตุทางด้านร่างกาย สาเหตุทางด้านสภาพแวดล้อม และสาเหตุทางด้านจิตใจ
จะเด็จ เชาวีโร (๒๕๕๑)	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มสุราว่า ดังนี้ ^{๔๙} ดื่มเพราะสังคมเพื่อน เพื่อยากรู้ ยากลอง เพื่อสังสรรค์ เพื่อสร้างความสนุกสนาน เพื่อให้ดูเป็นลูกผู้ชาย เพื่อให้กล้าแสดงออก เพราะต้องการยอมรับในสังคม อยากเลียนแบบคนในครอบครัวและ เพื่อแสดงความเป็นชาย
พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๓๖ หน้า ๘๕-๙๓)	พฤติกรรมกรรมการบริโภคเหล้า ไว้ดังนี้ ๑. การบริโภคเหล้าในพิธีกรรม ๒. การบริโภคนอกในพิธีกรรม ๓. การบริโภคเพื่อสื่อของสังคม
พระมหาฉลาด ปริญาโน, (๒๕๔๑).	โทษของเหล้ามีโทษ ๖ สถาน อันประกอบด้วย ^{๕๐} เป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นเหตุให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นเหตุให้ถูกตำหนิติเตียนจากคนส่วนมาก เป็นเหตุให้ไม่มี ความละอายในสิ่งที่กระทำลงไป เป็นเหตุบั่นทอนสติปัญญา
สมบัติ แทนประเสริฐกุล (๒๕๔๙, หน้า ๑๙๓-๒๐๕)	ผลกระทบต่อการดื่มสุรา ได้แก่ เกิดผลกระทบต่อระบบต่างๆในร่างกาย ทำให้ร่างกายผิดปกติ และก่อให้เกิดโรคร้ายต่างๆ

^{๔๙} จะเด็จ เชาวีโร, นวัตกรรมผู้ชายเลิกเหล้ายุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อนหญิง, ๒๕๕๑).

^{๕๐} พระมหาฉลาด ปริญาโน, นวโกวาท (ฉบับประชาชน), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงช้าง, ๒๕๔๑).

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้แนวคิดกับสุรา (ต่อ)

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สายพิน สาสะเรฐฐ (๒๕๔๔)	ผลกระทบต่อการดื่มสุรา ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาท จิตใจและอารมณ์อ่อนไหว และไม่สามารถควบคุมสติได้
จूरีย อูสาหะ และเศรณีย จุฬาสเรฐฐ (๒๕๔๘, หน้า ๔)	ผลกระทบต่อการดื่มสุรา ได้แก่ เกิดความสูญเสียทั้งทรัพย์สินและร่างกาย เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรง

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีกับหลักธรรมศีล ๕

หลักธรรมศีล ๕ เป็นคุณธรรมพื้นฐานเป็นเครื่องช่วยควบคุมกายวาจาของมนุษย์ให้เรียบร้อย เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขพอสมควร หากมีผู้ใดทำผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อแล้ว ก็แสดงพฤติกรรม หรือการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ออกมา ซึ่งจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิด ความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง หมู่คณะ และสังคมส่วนรวม

๒.๕.๑ ความหมายเกี่ยวกับหลักธรรมศีล ๕

ศีล ๕ เกิดขึ้นจากสามัญสำนึกของมนุษย์ ที่ปรารถนาจะอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขปลอดภัย โดยไม่ต้องหวาดระแวงหรือกลัวอันตราย หรือกลัวว่าจะถูกเบียดเบียนทำร้าย ไม่ว่าจากใครหรือด้วยวิธีใดก็ตาม ได้มีหน่วยงานและนักวิจัยได้อธิบายความหมายของศีล ๕ ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ศีล หมายถึง ความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสับสนหรือความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดีสมาธิก็ง่าย^{๕๑}

สอดคล้องกับ ศีล^{๕๒} แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่ เป็นปกติ (อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความเป็นปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤติ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้

^{๕๑} พุทธทาสภิกขุ, **ทาน ศีล ภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๕๒} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

เรียบง่าย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน สอดคล้องกับ ศีล ๕^{๕๓} ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า ลิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้างเรียกว่า ธรรม ๕ เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล สมัยต่อมา จึงเกิดมีคำว่า เบญจศีล ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงศ์ (รวมถึงวินัย; ขุ.ปฎิ.บางแห่ง) ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล หมายถึงศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำ บ้าง เรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัย ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย สังคมร่มเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษา ศีล ๕ แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมากนักพร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การแผ่บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจและปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ

กล่าวโดยสรุป ศีล ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ช้องดเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลกะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระวังความเดือดร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ ตั้งอยู่ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

จากความหมายเกี่ยวกับศีล ๕ และผลจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการณรงค์ดลเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตาม ตารางที่ ๒.๙ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศีล ๕

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ, (๒๕๓๙ ,หน้า ๕๖-๕๗)	ศีลหมายถึงความเป็นปกติ ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ภูมิธรรมชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด), ๒๕๕๒, หน้า ๒๔-๒๕.๑๓

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), (๒๕๓๘, หน้า ๖๕)	ศีล ๕ หรือ เบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๕๒, หน้า ๒๔-๒๕.๑๓)	ศีล ๕ เรียกว่า สิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้างเรียกว่า ธรรม ๕ เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ถือว่าเป็นผู้มีศีล

๒.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมศีล ๕

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมศีล ๕ จัดเป็นศีลพื้นฐานเบื้องต้นที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมทุกหมู่เหล่า เพราะเป็นการ ป้องกันความโหดเหี้ยม ความเห็นแก่ตัว ความมกมากในกาม ความไม่จริงใจต่อกัน และความเปลอสดิ์มีวเมามีให้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคมนั้นๆ ดังนั้น หากคนในสังคมต่างมีศีล ๕ ด้วยกันแล้ว ก็เป็นหลักประกันได้ว่าสังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุขอย่างแท้จริง สังคมจะอยู่ด้วยความรักความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และเป็นมิตรกันได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา และเพศพรรณ ได้มีหน่วยงานและนักวิจัยได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับ ศีล ๕ ไว้หลายลักษณะ ดังนี้ อาานิสงส์ของศีล ๕ คือ^{๕๔}

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัย อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหา เลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งมีทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนະไปด้วยภัยต่างๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังจริงใจ ไม่อกหัก มีบุตรธิดา กี่ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้น ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวงฉุดคร่า อนาคตไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีเสียงไพเราะ พูดจา มีน้ำ มีนวล ขวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น "พุทธวาจา" มีวัหารปฏิบัติภาวนาไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

รักษาศีลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมองประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลอะเลือน ไม่เสียสติ วิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทรม ปัญญาอ่อนหรือปัญญาเนิม

^{๕๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, หน้า ๑๙.

ยังได้กล่าวอีกว่าอานิสงส์ของศีล ๕ มีดังกล่าวข้างต้น สำหรับศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ ก็ย่อมมีอานิสงส์เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ตามระดับและประเภทของศีลที่รักษา แต่ศีลนั้นแม้จะมีอานิสงส์เพียงไรก็ยังเป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลางๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่เพียงระบบหรือกติกาที่จะรักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษขึ้นทางกายวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจนั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุมหรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีลจึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา เพราะการภาวนานั้น เป็นการรักษาใจ รักษาจิต และชักพอกจิตให้เบาบางจนหมดกิเลสคือ ความโลภ โกรธ และหลง อันเป็นเครื่องร้อยรัดให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ การภาวนาจึงเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุด ประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุด เป็นกรรมอันยิ่งใหญ่ เรียกว่า “มหัคคกรรม” อันเป็นมหัคคตกุศล

สอดคล้องกับ อานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใดๆ ของตน เหมือนบุรุษหรือสตรีผู้ได้อาบน้ำชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารประณีตอันเป็นที่พอใจแล้ว ได้นั่งพัก ณ ร่มโพธิ์ใหญ่ริมลำธารอันมีน้ำใสสะอาด เมื่อรักษาศีลดีแล้วย่อมเป็นผู้มีศีลประจำใจ ประจำตน ศีลจะกลับมารักษาเรา เหมือนเราปลูกต้นไม้ รักรต้นไม้ รักรต้นไม้ด้วยดี เมื่อต้นไม้เติบโตขึ้นย่อมหวนมารักษาผู้ปลูกนั่นเอง^{๕๕}

อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕^{๕๖}

๑. ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน

๒. ทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวี เบียดเบียนทำลาย

๓. ระหว่างลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสุก ไม่มีผู้คอยล่วงล้ำล้ำกรายต่างครองกันอยู่ด้วยความเป็นสุข

๔. พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพุดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะ ด้วยสัตย์ด้วยศีล

๕. เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาดิและเฉลียวฉลาด ไม่หลงลืมสติ

ผู้มีศีล เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีลเป็นผู้ทำลายหัวใจคนและสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนทุกข์หยาบหนา ศีลนั้นอยู่ที่ไหน มีตัวตนเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้รักษาแล้วก็รู้ว่า ผู้นั้นเป็นตัวศีล ศีลก็อยู่ที่ตนนี้ เจตนาเป็นตัวศีล เจตนา คือ จิตใจ คนเราถ้าจิตไม่มี ก็ไม่เรียกว่าตน มีแต่กายจะทำอะไรได้ ร่างกายกับจิตต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อจิตไม่เป็นศีล กายก็ประพลิตไปต่าง ๆ ผู้มีศีลแล้วไม่มีโทษ จะเป็นปกติแบบเนียนไม่หวั่นไหว ไม่มีเรื่องหลงหาหลงขอคนที่หา คนที่ขอ ต้องเป็นทุกข์ ขอเท่าไรยังไม่อิ่มอยาก ยากเข็ญยิ่งไม่มี กายกับจิต เราได้มาแล้ว มีอยู่แล้ว ได้จากบิดามารดาพร้อมบริบูรณ์แล้วจะทำให้เป็นศีลก็รีบทำ ศีลมีอยู่ที่เรานี้แล้ว รักษาได้ไม่มีกาล ได้ผลไม่มีกาลผู้มีศีล ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าหาญผู้มีศีล ย่อมมีความสุข ผู้จักมั่งคั่งบริบูรณ์ สมบูรณ์ ไม่อด ไม่อยากไม่จน ก็เพราะรักษาศีลได้สมบูรณ์จิตดวงเดียว เป็นศีลเป็นสมาธิ เป็นปัญญา ผู้มีศีลแท้ เป็นผู้หมดเวรหมดภัย

^{๕๕} วุฒิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^{๕๖} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต” [ออนไลน์] :www.onab.go.th/index.php?option. [๒ มี.ค.๒๕๕๔].

องค์ประกอบของศีล ๕

ศีลข้อที่ ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเองและใช้ให้คนอื่นฆ่า ปาณาติปาตา เป็นคำในภาษาบาลี แปลตามรูปศัพท์ว่า “การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป” แม้แปลออกมาเป็นคำไทยแล้ว จะเข้าใจยากสักหน่อย ในคัมภีร์มังคลัตถทีปนี^{๕๗} คำขยายความแปลได้ดังนี้ “วรกเจตนา (เจตนาผู้ฆ่า) ของบุคคลผู้มีความสำคัญในสัตว์มีชีวิตว่าสัตว์มีชีวิต อันยังความพยายามเป็นเหตุเข้าไปตัดชีวิตสัตว์ให้ตั้งขึ้น เป็นไปทางกายทวาร และวจีทวาร ทวารใดทวารหนึ่ง ชื่อว่า ปาณาติปาตา” พูดง่ายๆ ก็ว่า ทั้งรู้ย่ำว่าสัตว์มีชีวิตก็ตั้งใจฆ่าสัตว์มีชีวิตนั้นด้วยลงมือทำเอง หรือออกปากหรือจ้างวานผู้อื่นด้วยวาจาที่กำหนดว่า “สัตว์มีชีวิต” เพราะมุ่งหมายว่า สัตว์ไม่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ตายแล้ว ผู้ใดไปทำการฆ่า ก็ไม่ถือว่าเป็นปาณาติปาตา คือไม่เป็นการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป

“ปาณาติปาตา” กำหนดความพยายามที่เรียกว่า ปะโยคะ คือ ความพยายามในการทำปาณาติปาตาไว้ ๖ อย่างคือ^{๕๘}

๑. สาหัตถิกะปะโยคะ คือ ความพยายามลงมือทำด้วยตนเอง หมายถึง ความพยายามลงมือฆ่าคนหรือสัตว์มีชีวิตด้วยตนเอง นับเป็น กายทวาร คือ พยายามด้วยตนเอง เช่น ฆ่ายัดกลอง ฆ่าทิ้งน้ำทิ้งคลอง และฆ่าทิ้งร่องคู ฆ่าล้างโคตร ฆ่าล้างแค้น ยิ่งฆ่าล่าสัตว์ ฆ่าข่มขืนหรือข่มขืนแล้วฆ่า (ข้อหลังนี้ผิดทั้งปาณาติปาตาและกาเมสุมิฉฉาจาร)

๒. อาณัตติกะปะโยคะ คือ ความพยายาม โดยบังคับใช้คนอื่นทำ หมายถึง ความพยายามด้วย วจีทวาร เช่น พูดจาจ้างวาน สั่งการ ใช้บังคับให้คนอื่นฆ่าคน หรือฆ่าสัตว์มีชีวิต เช่น หัวหน้าหน่วยกล้าตาย ส่งลูกน้องไปทำการ

๓. นิสัคคียะปะโยคะ คือ ความพยายามโดยการปล่อยหรือส่งเครื่องประหาร หมายถึง ความพยายามปล่อยหรือส่งอาวุธ หรือเครื่องประหาร ไปทำลายชีวิตของคนและสัตว์ เช่น พุ่งหอกยิง ธนูหน้าไม้ ขว้างมีด ยิงปืน ขว้างระเบิดขวด ระเบิดพลาสติก ระเบิดสังหาร ส่งจรวด ยิงขีปนาวุธปล่อย หรือทิ้งระเบิดปรมาณู ส่งระเบิดทางไปรษณีย์

๔. ถาวระปะโยคะ คือ ความพยายามโดยการปล่อยหรือส่งเครื่องประหาร หมายถึง ความพยายามทำเครื่องประหารขึ้นทำลายชีวิตคนและสัตว์เป็นการถาวร เช่น ขุดหลุมพรางให้คนหรือสัตว์ตกลงไปตาย ปักขวากหนาม วางกับระเบิด ทำหรือสร้างอาวุธสำหรับประหารด้วยจงใจฆ่าให้ตาม เช่น มีด หอก แล่นหลาว ธนูหน้าไม้ ปืน เครื่องระเบิด จรวด และติดตั้งขีปนาวุธ

๕. วิชามยะโยคะ คือ ความพยายามในการใช้วิชาอาคมเวทย์มนตร์คาถา หมายถึง ความพยายามทำคนหรือสัตว์มีชีวิตให้ตาย ด้วยวิชาอาคมเวทย์มนตร์คาถา ตามทางไสยศาสตร์

๖. อิทธิมยะปะโยคะ คือความพยายามในการใช้อิทธิฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฆ่าคนหรือสัตว์มีชีวิตให้ตาย ด้วยอิทธิฤทธิ์

องค์ประกอบในการทำปาณาติปาตา^{๕๙}

^{๕๗} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๐/๙๔-๙๕.

^{๕๘} ธนิต อยู่โพธิ์, **อานิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคัม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๕-๓๗.

^{๕๙} ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๔๕.

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่า การฆ่าคนหรือสัตว์มีชีวิต จะถือเป็นปาณาติบาต หรือไม่หรือ ผิดศีล ๕ ข้อที่ ๑ หรือไม่ ต่อเมื่อนิยามได้ว่า การกระทำของผู้นั้นประกอบด้วย องค์ ๕ หรือสัมภาระ ๕ คือ

๑. ปาณ คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
๒. ปาณะสัญญา (ผู้ฆ่า) รู้ยู่ว่าคนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
๓. ระวังกะจิตตั้ง มีจิตคิดจะฆ่า
๔. อุปกัณโหม ความพยายามที่จะฆ่า
๕. เตน มรณัง คนหรือสัตว์มีชีวิตตายด้วยความพยายามนั้น

ถ้าขาดองค์ใดองค์หนึ่ง หรือ สัมภาระใดสัมภาระหนึ่งขาดไป ไม่ครบ ๕ การกระทำนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาตเกณฑ์การพิจารณาโทษของการทำปาณาติบาต^{๖๐} จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีเกณฑ์ ดังนี้

๑. กำหนดด้วยขนาดกาย สัตว์ใหญ่ หรือเล็กที่ถูกฆ่า
๒. กำหนดด้วยคุณ สัตว์มีคุณมาก หรือมีคุณน้อย
๓. กำหนดด้วยเจตนาในการฆ่ารุนแรงเพียงใดมีโทษมากมีโทษมาก มีโทษ โทษน้อย
๔. กำหนดด้วยประโยคะ ความพยายามในการฆ่ารุนแรงเพียงใด

การฆ่าสัตว์ใหญ่มีโทษมากกว่าสัตว์เล็ก ฆ่าสัตว์มีคุณมีโทษมากกว่าสัตว์ไม่มีคุณ ฆ่าบุคคลมีคุณ เช่น พระภิกษุสงฆ์พระมหากษัตริย์ บิดามารดา ครูอาจารย์มีโทษมากกว่าคนธรรมดาสามัญ การฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ผิดศีลเท่ากัน ส่วนบาปนั้น คนใช้ให้ทำอาชญาบาปมากกว่าคนทำ แต่เรื่องนี้ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป^{๖๑}

ความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๑ ปาณาติบาต ก็เพื่อเป็นเครื่องรักษาอวัยวะและชีวิตของสรรพสัตว์ มิให้เบียดเบียนกันและกัน เพื่อให้มนุษย์คลายความเหี้ยมโหด มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เห็นชีวิตผู้อื่นมีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิตตน มุ่งคุ้มครองป้องกันชีวิต ขอบเขตของสิกขาบทข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้นคือ^{๖๒}

๑. การฆ่า คือ การทำให้สัตว์ตายด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกันทำ
๒. การทำร้ายร่างกาย คือ การทำให้ได้รับบาดเจ็บด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกัน เช่น ทำให้พิการ ทำให้เสียโฉม ทำให้เจ็บลำบาก เป็นต้น
๓. การทรมาน คือ การประพฤติดุร้ายต่อสัตว์ โดยไม่มีความปรานี ทำให้สัตว์ได้รับความลำบาก มี ๕ ประเภท คือ

^{๖๐} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๐/๙๕-๙๗. , พุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๔๔.

^{๖๑} ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, **หลักพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม. จำกัด, ๒๕๒๓), หน้า ๕๒-๕๓.

^{๖๒} ปิ่น มุทุกันต์, **คำบรรยายพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

๓.๑) การใช้ ได้แก่ ใช้สัตว์พาหนะสำหรับขี่ เทียม ลาก เช่น โดยไม่มีความปรานี
ปล่อยให้ลำบาก ชูบผอม ให้ทำงานเกินกำลัง ไม่ให้หยุดพักผ่อน ใช้งานตลอดวัน

๓.๒) กักขัง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ไว้ในกรง ผูกไว้ในที่คับแคบหรือผูกให้แน่น จนเปลี่ยน
อิริยาบถไม่ได้

๓.๓) นำไป ได้แก่ การผูกมัดสัตว์และนำไป หิวหามหรือลากไป โดยเอาศีรษะลงเอา
เท้าขึ้น เช่น เปิด ไล่ สุนัข หรือ เอาปลาขังข้อง ปล่อยให้ทับบัดเยียดกัน กระเสือกกระสนดิ้นรน
รอจนกว่าจะตาย

๓.๔) เล่นสนุก ได้แก่ การเอาสัตว์มาเล่นเพื่อ ความสนุก เช่น เอาประทัดผูกหางสุนัข
แล้วเอาไฟจุด เอาก้อนหินขว้างนก หักขาสัตว์ เช่น ตักแต่น จิ้งหรีด เป็นต้น

๓.๕) ผจญสัตว์ ได้แก่ การเอาสัตว์มาชนกัน เช่น ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๑ ประสงค์ให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์
รวมไปถึงสังคมโดยรวม

ศีลข้อที่ ๒. อทินนาทานา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเองและใช้คน
อื่นให้ลัก ตามรูปศัพท์ภาษาบาลี “อทินนาทาน” แปลว่า “การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้” ใน
คัมภีร์มิ่งคัลลทีปนี^{๒๓} ขยายความของคำว่า “อทินนาทาน” ไว้ว่า “เถยยเจตนา (เจตนาเครื่องเป็น
ขโมย) ของบุคคลผู้มีความสำคัญในพัสดุ อันผู้อื่นหวงแหน ว่าเป็นพัสดุอันผู้อื่นหวงแหนแล้วอันยัง
ความพยายามเป็นเหตุถือเอาพัสดุที่ผู้อื่นหวงแหนนั้นให้ตั้งขึ้น เป็นไปทางกายทวารและวจีทวาร ชื่อว่า
อทินนาทาน”

“อทินนาทาน” กำหนดความพยายามที่เรียกว่า ปะโยคะไว้ ๖ อย่างเหมือนกับ
ปาณาติบาต จะกล่าวถึงการลักขโมย ที่เรียกว่า อะวะหาระ เฉพาะ ๕ ประเภทคือ

๑. เถยยวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยการตัดช่องย่องเบา ผู้ทำการลักขโมยทำด้วย
อาการซ่อนเร้น หรือทำการโกงด้วยการชั่ง ตวง วัด และแปลงปลอม เช่น ปลอมเงิน ปลอมของ ลวง
แลกหรือขายของเกี๊ย ของปลอมว่าเป็นของดี ขโมยความดีของผู้อื่น ขโมยและโกงสิทธิ์ในสิ่งประดิษฐ์
ศิลปะและหนังสือหรือวรรณกรรม

๒. ปะสัยหะหาระ ได้แก่การข่มขู่เอาข้าวของ ทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยการขู่เชิญบังคับจะ
ด้วยกำลังกาย เช่น แหย่ ชิง ฉกฉวย จี้ ปล้นสะดม หรือด้วยอุบาย เช่น ข้าราชการผู้มีหน้าที่เบิกจ่าย
อำนวยความสะดวก แต่แสวงหาหน่วงเหนี่ยวจนกว่าจะได้สิ่งตอบแทนตามเรียกร้องหรือมิได้เรียกร้องก็
ตาม

๓. ปะภูจันนาวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยปิดบัง ซ่อนเร้น เช่น เห็นทรัพย์ที่เจ้าของ
เขาวางไว้ หรือเจ้าของทำตกหรือลืมทิ้งไว้ ผู้จะขโมยแก่งแย่งที่ หรือเอาของอันปกปิดบังไว้หรือเอา
เท้าเหยียบไว้ จนเจ้าของทรัพย์ทอดธุระหรือมิทอดธุระก็ตามแล้วถือเอาเป็นของตน หรือมีเจตนา
ปิดบังยกย่อง ถ้ายกเท นำเอาสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตน หรือปกปิด บิดเบือนความดีของผู้อื่น
แล้วแอบอ้างเสนอว่าเป็นของตน

^{๒๓} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๓/๙๘.

๔. ประกัปภาวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยกำหนดสิ่งของและสถานที่ เช่นคิดจะขโมย ห่อผ้า แต่เข้าไปขโมยของอื่นออกมา เช่นกล่องรองเท้าแล้วผู้ขโมยทิ้งไว้ไม่เอาไป หรือลักขโมยด้วย กำหนดสถานที่ว่าจะเข้าไปขโมยของในที่นั้นที่นี้ ถ้ามีคนเห็น ก็ทำเป็นเดินชมสถานที่ ถ้าไม่มีใครเห็นก็ ขโมยของออกมาหรือกำหนดคาดหมายไว้ แล้วใช้อุบายลวงนำเอาทรัพย์สินของนั้นๆไปเป็นประโยชน์ ส่วนตัว เช่น สร้างอุบายขึ้นแล้วนำทรัพย์สินสมบัติส่วนกลางหรือศาสนสมบัติส่วนรวมไปเป็นสมบัติของตนเองดังนี้ เป็นต้น

๕. กุสภาวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยการสับเปลี่ยนเช่น เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนตรา เปลี่ยน เลขสลาก เปลี่ยนเครื่องหมาย และเปลี่ยนของ^{๖๔}

องค์ประกอบในการทำอทินนาทาน

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่า การลักขโมยนั้นๆ จะเป็นอันล่วงอทินนาทานสิกขาบทหรือไม่ หรือผิดศีล ๕ ข้อที่ ๒ หรือไม่ ควรประกอบด้วย องค์ หรือ สัมภาระ ๕ ประการคือ

- ๑) ประระปรคคะหิตัง ของที่เจ้าของหวงแหน (ของนั้นมีเจ้าของครอบครอง)
- ๒) ประระปรคคะหิตะสัณญิตา รู้รู้ว่าเป็นของที่เจ้าของหวงแหน
- ๓) เถยยะจิตตัง มีจิตคิดจะลัก

๔) อุปักกะโม กระทำความพยายามที่จะลัก

๕) เตนะ หะระณัง นำเอามาได้ด้วยความพยายามนั้น^{๖๕}

ความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา ก็เพื่อให้ทุกคนเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เป็นเครื่องป้องกันทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนทรัพย์สินของประเทศชาติ โดยเว้นจากการประกอบ อาชีพทุจริต มิฉฉาชีพ ให้แสวงหารายได้โดยสุจริต ควบคุมมิให้มีการลัก การปล้น การคอร์รัปชัน ไม่ เบียดเบียนผู้อื่นในการหาเลี้ยงชีพตน โดยมีคำอธิบายลักษณะดังนี้^{๖๖}

ลักษณะการกระทำ

การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ มีขอบเขตลักษณะการกระทำดังนี้

- ก. โจรกรรม
- ข. อนุโลมโจรกรรม
- ค. ฉายาโจรกรรม

ซึ่งทั้ง ๓ อย่างนี้สามารถจำแนกให้เห็นความแตกต่างกันดังนี้

ก.โจรกรรม หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการเป็นโจร มี ๑๔ อย่าง คือ

๑. ลัก คือ ถือเอาของผู้อื่นเมื่อเจ้าของไม่เห็น เรียกว่า ขโมยหรือตัดช่องย่องเบา
๒. ฉก คือ แย่งชิงทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ เรียกว่า ฉกชิง วิ่งราว
๓. กรรโชก คือ แย่งชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ เรียกว่า จี้
๔. ปล้น คือ การรวมกันหลายคน มีศาสตราอาวุธเข้าแย่งทรัพย์
๕. ตู๋ คือ อ้างพยานเท็จ เพื่อหักล้างกรรมสิทธิ์ผู้อื่น ให้ตนได้มาครอบครอง

^{๖๔} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคม, หน้า ๓๘-๔๐.

^{๖๕} พุ.อิตติ.อ. ๔๕/๔๔๙.

^{๖๖} ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, หน้า ๑๘๗.

๖. ฉ้อ คือ โกงเอาทรัพย์สินผู้อื่นที่ตนเป็นผู้ดูแลมรดก โกงที่ดินที่ตนอาศัยเขาอยู่
๗. หลอก คือ บั่นเรื่องเท็จให้เขาเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน
๘. ลวง คือ ใช้เล่ห์เอาทรัพย์สินด้วยเครื่องมือ เช่น โกงตาชั่ง เป็นต้น
๙. ปลอม คือ ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ยาปลอม สินค้าปลอม ธนบัตรปลอม
๑๐. ครอบครอง คือ การยึดของผู้อื่นมาใช้แล้วยึดเอาเสีย เช่น การกู้หนี้ยืมสินแล้วไม่ใช้คืนทั้งต้นและดอกเบี้ย เป็นต้น
๑๑. เบียดบัง คือ การกินเศษกินเลย เช่น เป็นคนเลี้ยงสัตว์ให้ผู้อื่นแล้วเอาเงินค่าอาหารสัตว์ไปใช้ประโยชน์ต่ออย่างอื่น เป็นต้น
๑๒. สับเปลี่ยน คือ การแอบสลับเอาของแบบเดียวกันของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยที่ของเขามีคุณค่าสูงกว่า
๑๓. ลักลอบ คือ ซุ่มซ่อนเอาสิ่งของหลบหนีภาษีหรือลักลอบนำเข้าสิ่งของต้องห้ามเข้ามาในประเทศ
๑๔. ยักยอก คือ การถือเอาของหลวงซึ่งตนมีหน้าที่ดูแลมาเป็นของตนเอง
- ข. อนุโลมโจรกรรม เป็นกิริยาที่ไม่อยู่ในข่ายโจรกรรมแต่มีลักษณะคล้ายกับโจรกรรมพออนุโลมเข้ากับโจรกรรมได้ มี ๓ ประการคือ
๑. สมโจร คือ สนับสนุนโจร เช่น ให้ที่พัก ให้อาหารหรือรับซื้อของโจร
 ๒. ปอกลอก คือ การคบกับผู้อื่น เพื่อปอกลอกเอาทรัพย์สิน
- ค. ฉายาโจรกรรม เป็นการกระทำที่ไม่เข้าลักษณะอนุโลมโจรกรรม หรือโจรกรรม แต่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายแล้วประโยชน์ตกแก่ตน เรียกว่า ฉายาโจรกรรม มี ๒ อย่าง คือ
๑. ผลาญ คือ ทำลายทรัพย์สินผู้อื่นให้เสียหาย
 ๒. หยิบฉวย คือ ถือเป็นญาติมิตรหยิบฉวยเอาทรัพย์สินเกินขอบเขตที่เขาอนุญาต
- เกณฑ์การพิจารณาโทษของอทินนาทาน^{๖๗} จะมีโทษมากหรือน้อย มีเกณฑ์ดังนี้
๑. กำหนดด้วยวัตถุ คือ ทรัพย์สินนั้นเป็นของเล็กหรือของใหญ่ มีค่ามากมีโทษมาก มีค่าน้อยมีโทษน้อย
 ๒. กำหนดด้วยคุณบุคคล คือ เจ้าของเป็นบุคคลมีคุณมากหรือน้อย
 ๓. กำหนดด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจที่จะถือเอาทรัพย์สินของเขา ที่เจตนาด้วยกิเลสมากมีโทษมาก ที่เจตนาด้วยกิเลสน้อยมีโทษน้อย
 ๔. กำหนดด้วยประโยชน์ คือ ความพยายามที่จะได้ทรัพย์สินนั้นมา ถ้ามีความพยายามมากมีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีโทษน้อย
- กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๒ ประสงค์ให้มนุษย์ประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่เอาเปรียบทั้งยังเคารพในทรัพย์สินของตนและผู้อื่น เพื่อให้เกิดความสงบสุข เกิดความไว้วางใจกันในการอยู่ร่วมกัน

^{๖๗} มงค. (ไทย) ๒/๒๐๓/๙๘.

ศีลข้อที่ ๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวมณิ : เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิในกาม

ตามรูปศัพท์ภาษาบาลี “กาเมสุ มิจฉาจาร” คือ “ความประพฤติดิในกามทั้งหลาย” เป็นคำแปลที่ฟังง่ายและเข้าใจดี แต่ในคัมภีร์มิ่งคัลลทีปนี^{๖๘} ขยายความไว้ว่า “เจตนา เป็นเหตุก้าวล่วงฐานะอันบุคคลไม่พึงถึง เป็นไปทางกายทวาร ด้วยประสงค์สัทธรรม ชื่อว่า กาเมสุมิจฉาจาร”

ในพระสูตร สาเลยยกสูตร, เวรัญชกสูตร^{๖๙} จำแนกหญิง (สตรี) เกี่ยวกับข้อห้ามตามศีล ๕ ข้อที่ ๓ไว้ ๑๑ จำพวก คือ

๑. มาตุรักขิตา สตรีที่มารดาดูแลรักษา
 ๒. ปิตุรักขิตา สตรีที่บิดาดูแลรักษา
 ๓. มาตাপิตุรักขิตา สตรีที่มารดาบิดาดูแลรักษา
 ๔. ภาตุรักขิตา สตรีที่พี่ชายน้องชายดูแลรักษา
 ๕. ภคินีรักขิตา สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา
 ๖. ญาติรักขิตา สตรีที่ญาติดูแลรักษา
 ๗. โคตตารักขิตา สตรีที่โคตรดูแลรักษา
 ๘. อัมมะรักขิตา สตรีที่ประพฤติธรรม (ธรรมรักษา)
 ๙. สัสสามิกา สตรีที่มีสามี
 ๑๐. สปริทัณฑา สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้
 ๑๑. อันตมโส มาลาคุพะปะรักขิตาปี สตรีที่มีผู้จองไว้แม้ด้วยการคล้องพวงมาลัย
- แต่ในพระวินัย และมิ่งคัลลทีปนี^{๗๐} จำแนกหญิงไว้ ๒๐ จำพวก คือ หญิงโสธ ๑๐

จำพวก และหญิงมีสามี ๑๐ จำพวก ดังนี้

สตรีโสธ ๑๐ จำพวก

๑. มาตุรักขิตา สตรีที่มารดาดูแลรักษา
๒. ปิตุรักขิตา สตรีที่บิดาดูแลรักษา
๓. มาตাপิตุรักขิตา สตรีที่ทั้งมารดาและบิดาดูแลรักษา
๔. ภาตุรักขิตา สตรีที่พี่ชายน้องชายดูแลรักษา
๕. ภคินีรักขิตา สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา
๖. ญาติรักขิตา สตรีที่ญาติดูแลรักษา
๗. โคตตารักขิตา สตรีที่ผู้ร่วมโคตรร่วมสกุลดูแลรักษา(ตระกูลรักษา)
๘. อัมมะรักขิตา สตรีที่ผู้ปฏิบัติธรรมร่วมดูแลรักษา(ธรรมรักษา)
๙. สารักขา สตรีที่มีคู่หมั้น(จำพวกเดียวกับ ๖ คือสัสสามิกาในพระสูตร
๑๐. สะปริทัณฑา สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้(กฎหมายรักษาคู่ครอง)

^{๖๘} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๔/๙๙

^{๖๙} ตูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๐, ๔๔๕/๔๗๓, ๔๘๒.

^{๗๐} วิมหา. (ไทย) ๑/๓๐๓/๓๔๕ , มงคล. (ไทย) ๒/ ๒๐๔-๒๐๕/๑๐๐-๑๐๑.

เมื่อพิจารณาในสถานการณ์ปัจจุบัน สตรีที่ขาดญาติปกครองดูแลและไม่มีสามี หรือ เด็กหญิงที่อยู่กับบิดา มารดา เป็นผู้ดูแลแต่กลับล่วงเกินเธอ หรือ หญิงที่สติไม่ดี เร่ร่อน เป็นหญิงจรจัด ไม่มีใครดูแล หรือหญิงยากจนที่อยู่ตามลำพัง ขาดการคุ้มครองความปลอดภัย หญิงเหล่านี้อาจถูกขาย ล่วงเกินได้โดยง่าย แม้ตนจะไม่พอใจยินยอม หญิงเหล่านี้มีกฎหมายรักษาคู่ครอง ใครที่ล่วงเกินยอม ผิดศีล ผิดกฎหมาย

สตรีมีสามี ๑๐ จำพวก คือ

๑. ธนิกีกิตา สตรีที่ซื้อมาเป็นภรรยาด้วยทรัพย์
๒. ฉันทวาสินี สตรีที่อยู่ร่วมเป็นภรรยาด้วยสมัครใจ
๓. โภควาสินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้โภคะทรัพย์
๔. ปฏาวาสินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
๕. โอทปัตติกินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยแต่งงานรดน้ำ
๖. โอภตจุมภฏา สตรีที่เป็นภรรยาด้วยฝ่ายชายช่วยยกของหนักลงมาจากแบกหาม
๗. ทาสี จ ภริยา จ สตรีที่เป็นทาสีด้วยเป็นภรรยาด้วย
๘. กัมมการี จ ภริยา จ สตรีที่รับทำการงานด้วยและเป็นภรรยาด้วย
๙. ธชาทฎา สตรีที่เป็นภรรยาโดยถูกจับมาเป็นเชลย
๑๐. มุหุตติกา สตรีที่เป็นภรรยาชั่วคราว (เช่น เมียเช่า)

ในบรรดาสตรี ๒๐ จำพวกนี้ สตรี ๑๒ จำพวก ตั้งแต่หมายเลข ๙-๒๐ เป็นอคมนียะฐาน ของบุรุษอื่นที่มีใช้สามี คือ มีควรถายอื่นผู้มีใช้สามีคบหาสังวาสเป็นเด็ดขาด เพราะสตรี ๑๒ จำพวก นั้น มนุษย์ครอบครองหรือกล่าวหมั้นไว้เป็นภรรยาแล้ว ถ้าสตรี ๑๒ จำพวกนั้นคบหาชายอื่นตนเองก็เป็นกาเมสุมิฉาจาร คือล่วงศีลข้อ ๓ เพราะตนมีสามีแล้ว เท่ากับเธอเหล่านั้น ขโมยเอาผัสสะซึ่งเป็นสมบัติของสามีตนไปบำเรอแก่ชายอื่น จึงเป็นการประพฤติผิดในกาม ล่วงละเมิดศีลข้อ ๓^{๗๑}

ส่วนสตรีอีก ๘ จำพวก คือตั้งแต่หมายเลข ๑ถึงหมายเลข ๘ (ในพระวินัย) ถึงจะคบหาสังวาสกับชายอื่น ตนเองหาเป็นกาเมสุมิฉาจารไม่ เพราะสตรีเหล่านั้นไม่มีสามี ส่วนมารดาบิดาเป็นต้น ที่เป็นผู้ดูแลคุ้มครอง ก็มีใช้เจ้าของผัสสะของสตรีเหล่านั้น หากแต่พวกเธอเป็นเจ้าของผัสสะของเธอเอง จึงไม่เป็นกาเมสุมิฉาจาร ทั้งมารดาบิดาเป็นต้นก็ได้ดูแลคุ้มครองพวกเธอด้วยมุ่งหมายเสียผัสสะเสียเอง หากแต่คอยป้องกันความเสื่อมเสียจึงห้ามปรามมิให้คบหาชายอื่น

ส่วนบุรุษ เมื่อคบหาสังวาส (มีเพศสัมพันธ์) กับสตรีทั้ง ๒๐ จำพวกนั้น ผู้มิได้เป็นภรรยาของตน ถือเป็นการประพฤติผิดในกาเมสุมิฉาจาร ไม่ว่าสตรีนั้นๆ จะยินยอมพร้อมใจกับตนหรือไม่ก็ตามเว้นเสียแต่ถูกบังคับข่มขืน^{๗๒}

ในอัฐธสาลี^{๗๓} ได้อธิบายถึงขอบเขตของข้อห้ามตามสิกขาบทนี้ว่า ทั้งหญิงและชายย่อมประพฤติผิดในกามได้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทได้ ดังนี้

^{๗๑} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, หน้า ๔๓-๔๔.

^{๗๒} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, หน้า ๔๕.

^{๗๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๕.

ก. หุญงที่ต้งห้ามสำหรับชายมี ๓ จำพวก คือ

๑. หุญงมีสามี โดยที่สุดแม่แต่ภรรยาชั่วคราวเข้าชั่วคืนก็ถือว่ามีเจ้าของ

๒. หุญงที่มีผู้พิทักษ์รักษา เช่น บิดามารดาหรือญาติเป็นต้นรักษา

๓. หุญงที่มีจาริตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน เหลน น้กบวช และหุญงที่เจ็บ

ไข้ไม่สมประกอบ พระสนมในรัชกาล เป็นต้น

หุญงทั้ง ๓ ประเภทนี้ เมื่อชายประพฤตล่วงเกิน จะโดยเขายินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตาม
ศีลย่อมขาด

ข. ชายที่ต้งห้ามสำหรับหุญงมี ๒ จำพวก คือ

๑. ชายอื่นทุกคนนอกจากสามีของตน สำหรับหุญงมีสามี

๒. ชายที่จาริตห้าม เช่น พ่อ ปู่ ตา ทวด ลูก หลาน เหลน น้กบวช เป็นต้น

ชาย ๒ ประเภทนี้ เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจณาจารของหุญง คือผิตศีล เว้นไว้แต่ถูกข่มขืนไม่
เต็มใจ ส่วนการเคล้าคลึงหรือพุดเกี้ยวแม่ศีลจะไม่ขาดยอมทำให้ศีลต่างพร้อยได้

องค์ประกอบของกาเมสุมิจณาจาร มี องค์ประกอบ ๔ คือ^{๗๔}

๑. อะคะมะนียะวัตถุ วัตถุที่จะพึงล่วงเกิน (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด)

๒. ตัตถะ เสวณะจิตตัง จิตคิดจะเสพในอคมนียะวัตถุนั้น

๓. เสวณูปปะโยโค กระทำความพยายามในการเสพ

๔. มัคเคนะ มัคคะปะฏิปัตติอะธิวาสะนัง การยังมรรคให้ดำเนินไปทางมรรคหรือหยุดอยู่
(มรรค ในที่นี้หมายถึง อวัยวะเพศ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก)

กาเมสุมิจณาจาร นี้เมื่อบุคคลกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศีลจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบ
ศีลก็เพียงแต่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสมัครใจของผู้ล่วงละเมิด
และผู้ถูกล่วงละเมิด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

เหตุที่ห้ามไม่ให้ประพฤตล่วงละเมิดศีลข้อ ๓ นี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควร
เกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้
คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะ
รักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้อง
ตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤตผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะ
ปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม
ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉุฉุสาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนานเพื่อรักษา
ความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็ก ๆ
จากการถูกรุนกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพฤตผิด
ในกามเกณฑ์การพิจารณาโทษของกาเมสุมิจณาจาร^{๗๕} จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีดังนี้เมื่อพิจารณา
ในส่วนของกรรม โทษจากการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ มีความหนักเบาลดหลั่นลงไปตามเกณฑ์ดังนี้

^{๗๔} พ.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๕๐.

^{๗๕} มงค.ล. (ไทย) ๒/๒๐๕/๑๐๑.

๑.กำหนดด้วยบุคคล หรือวัตถุ คือประพจน์ต่อผู้ต้องห้ามทั้งที่เป็นคู่ครองคนอื่น และด้วยจารีตห้าม หรือผู้มีคุณธรรม มีโทษมาก ประพจน์ต่อบุคคลทั่วไปมีโทษน้อยกว่า

๒.กำหนดด้วยเจตนา คือ มีเจตนาประกอบด้วยอำนาจระแวงกลัวมาก มีโทษมาก ถ้ากระทำไปโดยถูกยั่วยวน หรือด้วยความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อยกว่า

๓. กำหนดด้วยประโยชน์ คือ ความพยายามประกอบกามกิจ ถ้าข่มขืนไม่ยินยอมมีโทษมาก โดยรักใคร่สมยอมมีโทษน้อยกว่า

กล่าวโดยสรุปสี่ข้อที่ ๓ ท่านห้ามไว้เพื่อป้องกันความวุ่นวาย เบียดเบียนกันเพราะเรื่องกาม ความสับสนทางเพศ ป้องกันเกียรติภูมิและจิตใจตลอดจนวงศ์ตระกูล

สี่ข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี : เจตนาตงเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้า “มุสาวาท” แปลว่า “การพูดเท็จ” หรือ “การพูดมุสา” ในมังคลัตถทีปนี^{๗๖} ขยายความไว้แปลความว่า “เจตนาของเขา อันยังกายประโยคและวจีประโยค ซึ่งเป็นเครื่องกล่าวให้คลาดเคลื่อนชื่อว่า มุสาวาท” หรือ “เจตนา เรียกว่า มุสาวาท เพราะเป็นเหตุกล่าว คือ ให้บุคคลอื่นรู้ คือ ทำให้คำจริงด้วยความพยายามที่ควรกล่าวตามความจริงเป็นคำเท็จ” อีกนัยหนึ่ง “เจตนา คือความตั้งใจที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวอย่างนั้น ของผู้ประสงคให้บุคคลอื่น เรื่องไม่จริงว่าเป็นความจริงเรียกว่า มุสาวาท เพราะเป็นเหตุกล่าวเท็จ”

มุสาวาทา เวรมณี^{๗๗} แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องตงเว้นจากการเว้นจากการพูดเท็จ จากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบพูดเพื่อเจ้า ความมุ่งหมายของสี่ข้อที่ ๔ เพื่อให้คนเรามีความจริงใจต่อกัน เพื่อป้องกันความผิดปกติของคนไม่ให้พูดเท็จ เพราะเป็นการทำลายคุณค่าของตนเอง และเพื่อให้คนเราซื่อสัตย์สุจริตต่อกันอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดีข้อนี้มุ่งคุ้มครองป้องกันเกียรติและสร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้นขอบเขตข้อห้ามมีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ ดังนี้

ก. มุสาวาท มี ๗ วิธี เป็นการแสดงเท็จหรือลักษณะมุสาวาท ได้แก่

๑. ทนسابาน คือ การسابานเพื่อให้คนอื่นหลงว่าตนไม่ได้เป็นเช่นนั้น จะเป็นด้วยวิธีแข่งตัวเองหรือด้วยวิธีอื่น ๆ นิ่งเมื่อถูกถาม ก็จัดว่าเป็นทนسابาน

๒. ทำเลห์ คือ การแสดงอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องใบหอย โดยไม่รู้เห็นจริง เป็นต้น

๓. มายา คือ การแสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก เป็นต้น

^{๗๖} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๘/๑๐๕.

^{๗๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล - เบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๑-๓๓.

๔. ทำเลศ คือ พุดเล่นสำนวน พุดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น ขโมยวิ่งผ่านหน้าไปไม่อยากบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าเป็นเห็น จึงย้ายที่อื่นหรือที่หนึ่งไป เมื่อถูกถามก็พุดเล่น สำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่า ทำเลศ

๕. เสริมความ คือ เรื่องเล็กแต่พุดเสริมให้ใหญ่ เป็นเรื่องใหญ่ เช่น เห็นไฟกันบูหรี่ไหม้ พางแห้งก็ตะโกนเสียงดังว่า ไฟไหม้ๆ เพื่อให้คนอื่นตื่นตกใจ เป็นต้น การโฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินความจริงก็จัดอยู่ในข้อนี้

๖. อำความ คือ เรื่องใหญ่แต่พุดให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดอำพรางไว้ไม่พุดหมดไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

๗. ปด คือ การโกหก เช่น รู้แต่บอกไม่รู้ เห็นแต่บอกไม่เห็น เป็นต้น

การแสดงมุสา แปลว่า เท็จ หรือไม่จริง การกล่าวคำเท็จหรือคำไม่จริง เรียกว่า มุสาวาท หรือโกหก โดยส่วนมากใช้วาจา แต่การแสดงเท็จอาจแสดงได้ ๒ ทาง คือ

๑) ทางวาจา คือ พุดคำเท็จออกมา

๒) ทางกาย คือ แสดงเท็จทางกาย เช่น การเขียนจดหมายโกหก การรายงานเท็จ การทำหลักฐานปลอม การตีพิมพ์ข่าวเท็จ การทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ ตลอดจนกิริยาท่าทางให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น สันติริษะหรือโบกมือปฏิเสธในเรื่องที่ควรรับ หรือพยักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ เป็นต้น ผู้ถือศีลแสดงมุสาหรือมุสาวาท ถือว่าศีลขาด

ข. อนุโลมมุสา คือ การไม่แสดงเรื่องเท็จทั้ง ๗ อย่าง แต่พุดเรื่องไม่จริงซึ่งไม่มีเจตนา กล่าวเท็จ แต่เจตนาให้เขาเจ็บใจหรือแตกร้างกัน เช่น การพุดประชด พุดคำหยาบคาย พุดเสียดแทง กระทบกระแทก แดกดัน พุดสลับปลับด้วยความคะนองวาจา แต่ไม่ตั้งใจให้เขาเข้าใจผิด

ค. ปฏิสสวะ คือ การรับคำของคนอื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนพอที่จะทำตามรับคำนั้นได้อยู่มี ๓ อย่าง คือ

๑. ผิดสัญญา คือ สัญญาว่าจะทำด้วยความสุจริตใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง

๒. เสียสัตย์ คือ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

๓. คินคำ คือ รับปากว่าจะไปแต่กลับใจไม่ไป

การกระทำตามข้อ ๑ ศีลขาด การกระทำตามข้อ ๒ และข้อ ๓ ศีลต่างพร้อย องค์ประกอบของมุสาวาท^{๗๘} ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. อะตะถัง วัตถุประสงค์ เรื่องไม่จริง

๒. วิสังวาทนจิตตัง จิตคิดจะพุดให้ผิด

๓. ตัซโซ วายาโม มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

๔. ปรัสส ตัทถถวิชานนัง การให้คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

เมื่อกระทำความประกอบ ๔ ข้อนี้ ศีลขาดทันที ถ้าไม่ครบองค์ อาจจะทะเลหหรือต่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ แม้นตนจะกระทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำหรือร่วมมือกับผู้อื่นกระทำ เช่น มีความตั้งใจโกหกและกระทำได้อย่างแนบเนียน คือ พุดแล้วคนฟังเชื่อตามที่พุดด้วย ถือว่าศีลขาด หรือตั้งใจจะพุดเรื่องไม่จริงแต่ไม่ได้พุด ก็ไม่ครบองค์ประกอบ ๔ ศีลจึงไม่ขาด เป็นต้น

^{๗๘} ข.อติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๕๑.

นอกจากห้ามพูดเท็จแล้วยังรวมไปถึงวจีทุจริตอีก ๓ อย่างอีกด้วย คือ ห้ามการขยายข่าวลือ ซึ่งไม่แน่ใจว่าเป็นความจริง การติหรือกล่าวโทษในสิ่งที่ไม่เชื่อมั่นว่าผิด การกล่าวคำอันจะก่อให้เกิดความแตกร้างและโกรธเคือง อันจะทำให้ชีวิต ครอบครัวและชุมชน ต้องร้าวฉานหรือถูกทำลาย ควรใช้วาจาเพื่อประโยชน์ให้ทุกๆ ฝ่ายได้หันหน้าเข้าสมานไมตรีต่อกัน ต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่คำพูดที่ขาดสติ และการที่ไม่สามารถรับฟังผู้อื่นได้ หมั่นพูดคำอันเป็น ปิยะวาจาและรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อจักได้นำความแช่มชื่นบานและความสุขมาสู่ผู้อื่นและผ่อนคลายผู้อื่นจากความทุกข์

หลักเกณฑ์การพิจารณาโทษของมูสาวาท^{๗๙} จะมีโทษมากหรือโทษน้อย ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมูสาวาท ได้รับความเสียหายมากมีโทษมาก ได้รับความเสียหายน้อยมีโทษน้อย เช่นผู้ที่เป้นพยานเท็จทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ ประหารชีวิต จำคุก หรือได้รับความเสียหายให้ทรัพย์สิน มีโทษมาก หรือผู้ได้รับแจกเงินจำนวนมาก ถูกผู้อื่นถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับแจก กลับตอบว่าได้รับมาจำนวนน้อย เช่นนี้จัดว่ามีโทษน้อย เป็นต้น

คำพูดนั้นมีความสำคัญมาก จากการพูดมูสา ทำให้ขาดศีลข้ออื่นๆ ด้วย เช่น เป็นพยานเท็จ เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษประหารชีวิตถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตด้วย หรือการพูดของนักการเมืองบางคนที่เปลี่ยนคำพูดได้ทุกวัน ไม่มีความเป็นจริงสักวัน กลับกลอกหลอกลวงประชาชนไปวันๆ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพรรคพวก นำไปสู่การผิดศีลข้อทินนาทาน ดัง พุทธพจนันต์ตรัสไว้ บุคคลใดทำผิดศีลข้อมูสาแล้ว จะไม่ทำผิดศีลข้ออื่นๆ นั้นไม่มี

กล่าวโดยสรุป ศีลข้อที่ ๔ ประสงค์เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของกันและกัน เพื่อความสามัคคี ประารถนาดีต่อกันด้วยจริงใจ

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี^{๘๐} : เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน แปลว่า “เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในเพราะน้ำเมากล่าวคือ สุราและเมรัย” คือ แปลคำ “มัชชะ” ว่า น้ำเมา” แปลดังนี้เท่ากับยกเอาคำ “สุราเมรย” เป็นคำขยายความของ “มัชชะ” หมายถึง มัชชะ (คือของเมา) มี ๒ ประเภท คือ สุรา และเมรัย และมีอธิบายขยายความซึ่งแปลได้ว่า “เจตนา คือ ความตั้งใจดื่มน้ำเมา กล่าวคือ สุราและเมรัย ดำเนินไปทางกายทวารด้วยความประสงค์ในการดื่ม เรียกว่า สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานะ” คำว่า “สุรา” และ “วารุณี”

คำว่า “สุรา” และ “วารุณี”

สุรา มีตำนานเชิงนิยายเล่าไว้ในชาดก ว่า วนจรกะ คือพรานป่า ผู้มีชื่อว่า สุระ เป็นผู้พบเห็นก่อน ณ ต้นไม้ในป่า น้ำเมาชนิดนี้จึงมีชื่อเรียกว่า สุรา ตามชื่อผู้พบ และในชาดกเล่าว่า ภายหลังที่พรานป่าชื่อสุระได้พบและดื่มน้ำเมานี้แล้ว ได้ไปชักชวนดาบสชื่อ วรุณ ร่วมดื่มด้วย แล้วต่อมาได้ร่วมกันปรุงและทำน้ำเมาชนิดนี้ขึ้น เพราะฉะนั้น ปาณะชาดคือน้ำเมาชนิดนี้ จึงนำชื่อของพรานป่าและดาบสผู้นั้นมาเรียกว่า “สุรา” และ “วารุณี” ตราบจนทุกวันนี้

คำว่า “เมรัย”

^{๗๙} มงค. (ไทย) ๒/๒๑๐/๑๐๖-๑๐๗.

^{๘๐} ธนิต อยุธยา, อานิสส์ศิลป์ ๕, หน้า ๔๗ - ๔๙.

เมรีย มีที่มาของรูปศัพท์พยางค์เสียงนาสังเกตเรียนรู้อสมการ คือ ท่านอธิบายว่า “มท ชเนติ-ติ เมรีย” แปลว่า “ปานะ (เครื่องดื่ม ที่ทำให้เกิดความเมา เรียกว่า “เมรีย” และอธิบายว่า “มท” ที่แปลว่า ความเมา นั้นเอง ประกอบ “ณย” ปัจจัย ลบ “ณ” เหลือแต่ “ย” คือ “มทย” แล้ว แปลง “อ” ที่ “ม” เป็น “เอ” กับแปลง “ท” เป็น “ร” ได้รูปสำเร็จเป็น “เมรีย” (มท+ณย = มทย, อ - เอ, ท - ร = เมรีย) สะกดออกเสียงคำไทยๆ ว่า “ เมรีย” ซึ่งมีคำแปลตามศัพท์ดังกล่าวแล้วและ หมายถึงน้ำเมาที่หมักหรือแช่ ซึ่งยังมีได้กลิ่น ที่เรียกกันว่า “อุ” หรือ “กะแซ่” เช่น น้ำตาลเมา น้ำขาว หรือสาโท เบียร์ และเหล้าอุ่น ก็รวมอยู่ในจำพวกเมรีย

สุราและเมรีย หมายถึง สุรา ๕ อย่าง และเมรีย ๕ อย่าง คือ

สุรา ๕ อย่าง ได้แก่^{๘๑}

๑. ปิณธุสุรา สุราทำด้วยแป้ง
๒. ปูวสุรา สุราทำด้วยขนม
๓. โอนสุรา สุราทำด้วยข้าวสุก
๔. กิณณปะกขิตตา สุราที่เติมด้วยสาเหล้า
๕. สมภารสยุตตา สุราที่ประกอบด้วยเครื่องปรุงเมรีย ได้แก่ ของหมักดอง ๕ อย่าง คือ

๑. บุพผาสวะ เครื่องดองด้วยดอกไม้
๒. ผลาสวะ เครื่องดองด้วยผลไม้
๓. มัธวาสวะ เครื่องดองด้วยน้ำผึ้ง
๔. คุพผาสวะ เครื่องดองด้วยน้ำอ้อยยบ
๕. สมภารสยุตตะ เครื่องดองที่ประกอบด้วยเครื่องปรุง

ความมุ่งหมายเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนเองให้สมบูรณ์ มุ่งคุ้มครองกายไม่ให้วิปริต คุ้มครองจิตไม่ให้วิปลาส ขอบเขตและข้อห้ามของศีลข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้โดยตรง คือ น้ำเมาได้แก่^{๘๒}

๑. สุราหรือเหล้า เป็นน้ำเมาที่กลั่นแล้ว
๒. เมรีย คือ น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ได้แก่ เบียร์ สาโท กระแช่ น้ำตาลเมา

โดยอ้อม หมายถึง ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด เช่น กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน สารระเหย ยาบ้า ยา อี เป็นต้น กิริยาที่แสดงว่าผิดศีล ไม่เฉพาะแต่การดื่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงวิธีการเสพทุกชนิด เช่น การกลืน การดม การดูด การสูบ การฉีด ด้วย

องค์ประกอบของสุราเมรียมี ๔ ประการ คือ

๑. มัชฌภาโว ความเป็นของเมา
๒. ปาตุกัมยตาจิตตัง จิตคิดจะดื่ม
๓. ตัซโซ วายาโม ความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น
๔. อัชฌิณณัง กลิ่นให้ล่องลงในลำคอ

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการแล้ว ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์ถือว่าไม่ขาดแต่อาจต่าง

^{๘๑} พ.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๕๒.

^{๘๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล-เบญจธรรม, หน้า ๓๑-๓๓.

พร้อย และถ้าผู้ตีมี ๆ จนเกิดความมึนเมาขาดสติก็สามารถกระทำทุจริตอื่นๆ ได้

การดื่มสุราเป็นข้อพึงละเว้นสำหรับบุคคลที่ต้องการรักษาศีล ๕ และเป็นข้อที่หลายคนพยายามหาข้อยกเว้น เพราะในปัจจุบัน เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่ำ มีจำนวนมาก มีจำหน่ายมากขึ้น และเป็นที่นิยมในสังคม ดื่มเพราะการเชิญชวนให้ดื่ม อวยพร บางคนบอกว่าดื่มเพื่อสังคม จิบนิดเดียว ยังไม่ทันเมายังครองสติได้ หรือดื่มเปียร์วันละกระป๋อง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากองค์ของศีล เพียงแค่ดื่ม ล่วงล้ำองค์ศีลขาดแล้ว

เกณฑ์การพิจารณาโทษของสุราเมรัยมีขะปะมาทัญฐาน

ในบรรดาศีล ๕ ข้อ บุคคลผู้หวั่นความเจริญและความดี พึงงดเว้นเสียจากสุราเมรัยอันเป็นสิ่งเสพติดต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นๆ ได้ เนื่องจากขากสติ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึงโทษแห่งการละเมิดศีลข้อนี้ว่า

“ติละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ’ แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเองปรากฏให้รู้ว่า ‘คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วฆ่าหญิงหรือชาย คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วลักทรัพย์จากบ้านหรือป่า คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วประพฤติล่วงในหญิงหรือลูกสาว ของผู้อื่น คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วทำลายประโยชน์ของคหบดี หรือบุตรของคหบดีด้วยการพูดเท็จ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ”^{๘๓}

ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษของผู้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัยที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”^{๘๔}

นอกจากนี้การละเมิดศีลข้อนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดต้องประสบกับสิ่งเลวร้ายคือ

- ๑) เสียทรัพย์ทันตาเห็น
- ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท
- ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๔) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
- ๕) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
- ๖) เป็นเหตุให้ทอนกำลังปัญญา

โดยสรุปศีลข้อที่ ๕ ประสงค์ให้มนุษย์ตระหนกอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การ

^{๘๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๘/๒๔๘ - ๒๔๙.

^{๘๔} อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๒.

บริโภคอย่างไม่มีสติ ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และการบริโภคอย่างมีสติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานใน ร่างกายและจิตใจของตน ครอบครัว และสังคม ป้องกันการทะเลาะวิวาท ดงเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือ ของมีเมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสิ่งต่างๆ อันเป็นพิษ เช่นรายการทีวีวารสาร หนังสือ ภาพยนตร์ และการพูดคุยที่มีการโฆษณาสิ่งมีเมาต่างๆ โดยตระหนักว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ ด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ

ศีลขาด^{๔๕} หมายถึง ศีลของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว แต่ไม่รักษาศีลนั้นให้ดี ล่วงละเมิดเป็นประจำ ทำให้ขาดต้นขาดปลาย หาที่บริสุทธิ์จริงได้ยาก เหมือนผ้าที่ขาดขาดรอบทั้งผืน หรือขาด กลางผืนเลย

ศีลทะลุ หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดสิกขาบทกลางๆ แต่สิกขาบทต้นและปลายยัง ดืออยู่ เหมือนผ้าที่ทะลุเป็นช่องตรงกลางผืนเลย

ศีลต่าง หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดสิกขาบททีเดียว ๒ หรือ ๓ ข้อ เหมือนแม่โค ต่าง ที่กระดากกระด้างลายไปทั้งตัว ดำบ้าง ขาวบ้าง

ศีลพรัอย หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดคราวละสิกขาบท หรือลวงคราวละองค์สอง องค์ คือ มีศีลบริสุทธิ์บ้าง ไม่บริสุทธิ์บ้างสลับกันไป

ดังนั้น สรุปได้ว่า ศีล ๕ เกิดขึ้นจากสามัญสำนึกของมนุษย์ ที่ปรารถนาจะอยู่ในสังคมได้ อย่างสงบสุข ปลอดภัย โดยไม่ต้องหวาดระแวงหรือกลัวอันตราย หรือกลัวว่าจะถูกเบียดเบียนทำร้าย ไม่ว่าจากใคร หรือด้วยวิธีใดก็ตาม

จากแนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕ และผลจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ประมวลแนวคิด เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์ดล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตาม ตารางที่ ๒.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัย ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, (หน้า ๑๙.)	อานิสงส์ของศีล ๕ คือ ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มี พละนามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัย ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิด ในตระกูลที่ร่ำรวย ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะมีประสบ โชคดีในความรัก

^{๔๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ , คู่มือการศึกษาระบบชั้นตรี,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๑-๑๑๒

	ผู้ที่รักษาศิลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้ที่มีเสียงไพเราะ ผู้ที่รักษาศิลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมองประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส
วสิน อินทสระ, (๒๕๔๙, หน้า ๔๔)	อานิสงส์ของศีล ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใดๆ ของตน
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (๒๕๕๔).	อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ^{๘๖} ๑. ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน ๒. ทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวี ๓. ระหว่างลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสุก ๔. พูดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะ ด้วยสัตย์ด้วยศีล ๕. เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงลืมสติ
มจค. (ไทย) ๒/๒๐๔/๙๙	ศีลข้อที่ ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเองและใช้ให้คนอื่นฆ่า ศีลข้อที่ ๒. อทินนาทานา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเองและใช้คนอื่นให้ลัก ศีลข้อที่ ๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาหา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรัยมัชฌมาทัฏฐานา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

^{๘๖} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต” (ออนไลน์) :www.onab.go.th/index.php?option. (๒ มี.ค.๒๕๕๔).

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประพิมพ์ วรรณสม ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวิถีชุมชนในการดื่มสุรา : กรณีศึกษาชุมชนระดับตำบลในจังหวัดเชียงราย” พบว่าในอดีตชุมชนมีการดื่มสุราเฉพาะงานประเพณี เด็กและผู้หญิงไม่ดื่ม แต่ปัจจุบันสุรามากขึ้น โดยยอมรับเป็นปกติในวิถีชีวิตทุกกลุ่มอายุ ทั้งเพศชาย และหญิง นิยมดื่มสุราเป็นยาแก้ปวดเมื่อย เป็นตัวเชื่อมกิจกรรมทางสังคมทุกประเภทในเด็กเริ่มดื่มสุราอายุ ๑๑ ถึง ๑๒ ปีผู้หญิงและผู้ชายดื่มมากขึ้น การเข้าถึงสุราทำได้ง่ายขึ้นเพราะราคาถูก แหล่งผลิตมีมาก เป็นสินค้าในชุมชน โดยปัจจัยและสาเหตุของการดื่มสุราของคนในชุมชนคือ รายได้ แหล่งเงินทุน ชุมชนสามารถผลิตและจำหน่ายได้เอง การซึมซับพฤติกรรมของบิดา มารดา รวมถึงการยอมรับในกลุ่มเพื่อนและสังคมนอกจากนี้ชุมชนรู้ว่ำนโยบายสุราเสรีมีส่วนทำให้การบริโภคสุราเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกลไกการตลาด ดังนั้นสุราจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่มีคุณค่าและยังคงฝังรากลึกในสังคมอย่างสมบูรณ์ โดยที่ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้ถึงปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุรา แต่ตระหนักถึงปัญหาค่อนข้างน้อย^{๘๗}

พิทยาอุทธร อยู่ดี ศึกษาเรื่อง “การลดการดื่มสุราในงานฌาปนกิจศพ : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ในเขตบริการสถานีอนามัยบ้านม่วงสุข ตำบลป่าสัก กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา” พบว่าจากการทำประชาคมทั้งหมด ๑,๑๑๕ หลังคาเรือน มีร้อยละ ๙๘.๐๙ เห็นด้วยกับการลดการดื่มสุราในงานฌาปนกิจศพ ร้อยละ ๙๗.๓๕ ให้มีการดื่มสุราเฉพาะในวันเก็บของ ค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินการประชาคมค่าเฉลี่ยต่องาน ๑๐๔,๗๒๗.๒๗ บาท ค่าสุราเฉลี่ยต่องาน ๑๑,๖๘๑.๑๘ บาท หลังดำเนินการประชาคม ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่องานอยู่ที่ ๕๗,๘๑๘.๑๘ บาท และค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อสุราต่องาน ๑๔๕.๔๕ บาท^{๘๘}

ชลธิชา โรจนแสง ได้ศึกษา “เยาวชนไทย : กรณีศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐.” พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ดื่มสุราในโอกาสที่ไปเที่ยวกลางคืนกับเพื่อน เพราะเพื่อนชวน โดยซื้อสุราจากร้านสะดวกซื้อซึ่งเปิดขายตลอด ๒๔ ชั่วโมง ในแต่ละครั้งของการดื่มสุราจะมีค่าใช้จ่ายประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ บาท โดยเงินที่ใช้ในการดื่มสุราเป็นเงินส่วนตัวที่เก็บสะสมไว้และใช้เวลาในการดื่มสุราแต่ละครั้งประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง กิจกรรมที่นักศึกษาส่วนใหญ่ทำหลังจากดื่มสุราแล้วคือนอนหลับ ส่วนใหญ่บอกว่าการดื่มสุราไม่มีผลกระทบต่อการเรียน (ร้อยละ ๘๐.๒) และในอนาคตก็ยังดื่มสุราเป็นบางครั้งบางคราวต่อไป (ร้อยละ ๘๐.๒)^{๘๙}

อ้อยทิพย์ ถานันตะ ได้ศึกษา “ทัศนคติต่อการดื่มสุราของนักศึกษา

^{๘๗} ประพิมพ์ วรรณสม, “การเปลี่ยนแปลงของวิถีชุมชนในการดื่มสุรา : กรณีศึกษาชุมชนระดับตำบลในจังหวัดเชียงราย”, เอกสารการประชุมวิชาการ กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ ๑๓, ๒๕๔๘.

^{๘๘} พิทยาอุทธร อยู่ดี, “การลดการดื่มสุราในงานฌาปนกิจศพ : กรณีศึกษาหมู่บ้าน ในเขตบริการสถานีอนามัยบ้านม่วงสุข ตำบลป่าสัก กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา”, เอกสารการประชุมวิชาการ กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ ๑๓, ๒๕๔๘.

^{๘๙} ชลธิชา โรจนแสง, “เยาวชนไทย : กรณีศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐.”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น” พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นมีทัศนคติในทางบวกต่อการติ่มสุรา ($\bar{X} = ๑๔๑.๖$, $S.D = ๒๔.๗$) นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เรียนในกลุ่มสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการติ่มสุราในทางบวกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นกลุ่มที่ติ่มสุรา มีทัศนคติทางบวกค่อนข้างสูง ($\bar{X} = ๑๕๘.๓$, $S.D = ๑๒.๒$) ต่อการติ่มสุรา ในขณะที่นักศึกษากลุ่มที่ไม่ติ่มสุรา มีทัศนคติทางลบเล็กน้อย ($\bar{X} = ๑๑๓.๖$, $S.D = ๑๑.๔$) ต่อการติ่มสุรา และทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติต่อการติ่มสุราแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๐}

กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร ศึกษาเรื่อง “ความสามารถเชิงสมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ของครู-นักแสดงในกระบวนการละครเพื่อการศึกษา : กรณีศึกษาเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้า” ผลการวิจัยพบว่า ครู - นักแสดง ในเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้าส่วนใหญ่ ๑๗ คน มีความสามารถเชิงสมรรถนะอยู่ในระดับเริ่มต้น และครู-นักแสดงที่เป็นแกนนำ ๖ คน มีความสามารถเชิงสมรรถนะอยู่ในระดับประยุกต์ใช้ ผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของความสามารถเชิงสมรรถนะพบว่า มีปัจจัย ด้านการได้รับการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ ประสบการณ์จากการทำงานที่เป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ทุน ความเอาใจใส่และความรักในการทำงานละครเพื่อการศึกษา กับเยาวชน การเข้าร่วมทำงานกับองค์กรอื่นๆ แล้วนำวิธีการทำงานที่เรียนรู้มาใช้ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร การรับรู้บทบาทในการทำงาน และประสบการณ์ทุนความรู้และระดับความเข้าใจในการใช้ละครเพื่อการศึกษาในการสร้างการเรียนรู้ขององค์กร ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาความสามารถเชิงสมรรถนะ คือ ครู-นักแสดงควร มีการรวมกลุ่มสมาชิกเป็นชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อจัดการความรู้และพัฒนาความสามารถเชิงสมรรถนะด้วย กลไกการเรียนรู้ของตนเองโดยมีเป้าหมาย เพื่อการเรียนรู้ มีชุมชนและแนวปฏิบัติร่วมกันในชุมชน เพื่อให้การสร้างการเรียนรู้มีประสิทธิภาพครู-นักแสดงในเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้าควร พิจารณาร่วมมือกับภาคีหลากหลายภาคส่วน และผู้เชี่ยวชาญในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เช่น นักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ ผู้ปกครองในชุมชน แกนนำเยาวชน และเครือข่ายองค์กรต่างๆ เพื่อ ผสานพลังการทำงานและสร้างการเรียนรู้โดยใช้พลังสติปัญญาาร่วมกัน^{๙๑}

พระครูสิริวิชานยุต นาคคุณ (พระมหาวรสายใย จิรวโส) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในอาเภอลานกระบือกับการมีส่วนร่วมรณรงค์ ประชาชนเลิกเหล้าเข้าพรรษา” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าบทบาทของพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมรณรงค์ประชาชนเลิกเหล้าเข้าพรรษา ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการมีส่วนร่วมรณรงค์ ประชาชนเลิกเหล้าเข้าพรรษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของพระสงฆ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมรณรงค์ ประชาชนเลิกเหล้า

^{๙๐} อ้อยทิพย์ ถานันตะ, “ทัศนคติต่อการติ่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

^{๙๑} กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร, “ความสามารถเชิงสมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ของครู-นักแสดงในกระบวนการละครเพื่อการศึกษา : กรณีศึกษาเครือข่ายละครณรงค์ดเกล้า”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๕๒.

เข้าพรรษา ในภาพรวมพบว่ามีเพียงอายุของพระสงฆ์ที่ไม่มีความสัมพันธ์กันกับบทบาท การมีส่วนร่วม
 ฆราวาสประชาชนเล็กเหล่าเข้าพรรษา สำหรับจำนวนพระสงฆ์ที่บวชมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับ น้อย
 การศึกษาสามัญ การศึกษาธรรม ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยโทษเหล่าและการได้ รับข่าวสาร มี
 ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง^{๙๒}

สิริยลักษณ์ ไชยลังกา ได้ศึกษาเรื่อง “แนวคิดและพฤติกรรมการงดเหล้าในช่วง
 เข้าพรรษา ของชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา” ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุ ปัจจัยการบริโภค
 เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของกลุ่มตัวอย่างทุกคน จะมีเหตุผลในการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
 ของตนเองทุกครั้ง ซึ่งมีทั้งที่เป็นเหตุผลด้านสุขภาพ ด้านสังคม/ ชุมชน กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่า การ
 บริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทำให้มีผลดีต่อสุขภาพ ดื่มแล้วทำให้ร่างกายแข็งแรงสุขภาพดี ไม่
 เจ็บป่วย เพิ่มความดันโลหิต ฆ่าพยาธิ คลายเครียด ลดความเหงา ทำให้ประสาทตื่นตัว ทำให้มีจิตใจ
 เข้มแข็งขึ้น ทำให้เจริญอาหาร และมีผลดีต่อพฤติกรรมทางเพศ เป็นการแสดงถึงการมีอำนาจ แสดง
 ความเป็นลูกผู้ชาย ในการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ครั้งแรกส่วนใหญ่มักเริ่มตั้งแต่เป็นหนุ่ม
 เนื่องจากความคึกคะนอง เพื่อนชักชวน และเพื่อต้องการเข้าสังคม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ที่บริโภค
 ในชุมชนจะมีทุกชนิด ตั้งแต่เหล้าเสรี เหล้าขาว ยาตอง เหล้าฝรั่ง และเบียร์ กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าการ
 บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลโดยตรงในด้านสุขภาพของตนเอง ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และมีผลต่อ
 ครอบครัวและชุมชน ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ขาดมิตร เป็นที่รังเกียจต่อสังคม ถูก
 ภรรยาดูตัวอย่างเสียหาย ทำให้รู้สึกไร้ค่า เหตุผลในการงดเหล้าเข้าพรรษาในครั้งนี้เพื่อให้ตนเองเป็นที่
 ยอมรับของสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้การงดเหล้าในครั้งนี้สำเร็จ ส่วน
 ใหญ่เห็นว่าความตั้งใจของตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ครอบครัวมีส่วนช่วยเหลือโดยการให้ความ
 เข้าใจ คอยดูแล และชุมชนมีส่วนสำคัญเช่นกัน โดยคนในชุมชนต้องไม่ชักชวนให้ผู้ที่อยู่ระหว่างงดดื่ม
 เหล้าให้ดื่มเหล้าอีก ดังนั้นการส่งเสริมให้งดเหล้าได้สำเร็จนั้นควรสร้างความตระหนักให้กับผู้ดื่มเหล้า
 เป็นสำคัญ และควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลขณะอยู่ระหว่างการงดดื่มเหล้า ชุมชนและผู้นำ
 ชุมชนควรมีการชักชวนและรณรงค์ในการงดดื่มเหล้าอย่างต่อเนื่อง^{๙๓}

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย รูปแบบการดำเนินโครงการ
 ฆราวาสงดเหล้าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข้า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ประพิมพ์ วรรณสม (เอกสารการประชุมวิชาการ กระทรวง)	ในอดีตชุมชนมีการดื่มสุราเฉพาะประเพณี แต่ ปัจจุบันเพศชายและหญิงนิยมดื่มสุรามากขึ้น

^{๙๒} พระครูสิริวิชิราณุกต นาคคุณ (พระมหาวรสายโย จีรวโส), “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ใน
 อาเภอลานกระบือกับการมีส่วนร่วมฆราวาส ประชาชนเล็กเหล่าเข้าพรรษา”, **วิทยานิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยนเรศวรจังหวัดพิษณุโลก), ๒๕๕๓.

^{๙๓} สิริยลักษณ์ ไชยลังกา และคณะ, “แนวคิดและพฤติกรรมการงดเหล้าในช่วงเข้าพรรษา ของชุมชน
 แห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา”, **เอกสารงานวิจัย**, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พะเยา), ๒๕๕๓.

สาธารณสุข)	เพราะหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก พฤติกรรมการดื่มเกิดจากการซึมซับจากครอบครัว รวมถึงการยอมรับในกลุ่มสังคม คนในชุมชนส่วนใหญ่รับรู้ถึงปัญหาและผลกระทบจากการดื่มสุราแต่ตระหนักถึงปัญหาค่อนข้าง
พิทยายุทธ อยู่ดี (เอกสารการประชุมวิชาการ กระทรวงสาธารณสุข)	หมู่บ้านมีการดำเนินการประชาคมก่อนการซื้อสุรามาเลี้ยงในงานศพ จากผลการประชาคมพบว่า ประชากรร้อยละ ๙๘.๐๙ เห็นด้วยกับการลดการดื่มสุรานิงานฌาปนกิจศพและค่าใช้จ่ายในงานลดลง
ชลธิชา โรจนแสง, (มหาวิทยาลัย ขอนแก่น)	นักศึกษาส่วนใหญ่ดื่มสุราในโอกาสที่ไปเที่ยวกลางคืนกับเพื่อน เพราะเพื่อนชวน โดยซื้อสุราจากร้านสะดวกซื้อซึ่งเปิดขายตลอด ๒๔ ชั่วโมง ส่วนใหญ่บอกว่าการดื่มสุราไม่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ และในอนาคตก็ยังคงดื่มสุราเป็นบางครั้ง บางคราวต่อไป
อ้อยทิพย์ ถานัตะ(มหาวิทยาลัย ขอนแก่น)	นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มที่ดื่มสุรามีทัศนคติ ทางบวกค่อนข้างสูงต่อการดื่มสุราในขณะที่นักศึกษากลุ่มที่ไม่ดื่มสุรามีทัศนคติทางลบเล็กน้อยต่อการดื่มสุรา และทั้งสองกลุ่มมีทัศนคติต่อการดื่มสุราแตกต่าง
กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร	ครู-นักแสดง ใช้ประสบการณ์จากการทำงาน ความรู้ ความเอาใจใส่ และความรักในการทำงาน รวมถึงการเข้าร่วมทำงานกับองค์กรอื่นๆ แล้วนำวิธีการทำงานมาปรับใช้ เพื่อจัดการความรู้และพัฒนาไปสู่แนวทางการปฏิบัติในชุมชน
พระครูสิริวัชรานุกุล นาคคุณ (พระมหาวรสายใยจิรวโส)(มหาวิทยาลัยนเรศวรจังหวัดพิษณุโลก)	บทบาทของพระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมรณรงค์ประชาชนเลิกเหล้า เข้าพรรษา ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการมีส่วนร่วมรณรงค์ ประชาชนเลิกเหล้า เข้าพรรษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สิริยลักษณ์ ไชยลังกา	เหตุผลของการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็น เหตุผลทางด้านสุขภาพ ด้านสังคม/ชุมชน โดย กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่า การดื่มทำให้มีผลดีต่อสุขภาพ ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง ช่วยเจริญอาหาร และมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศ
-----------------------------	---

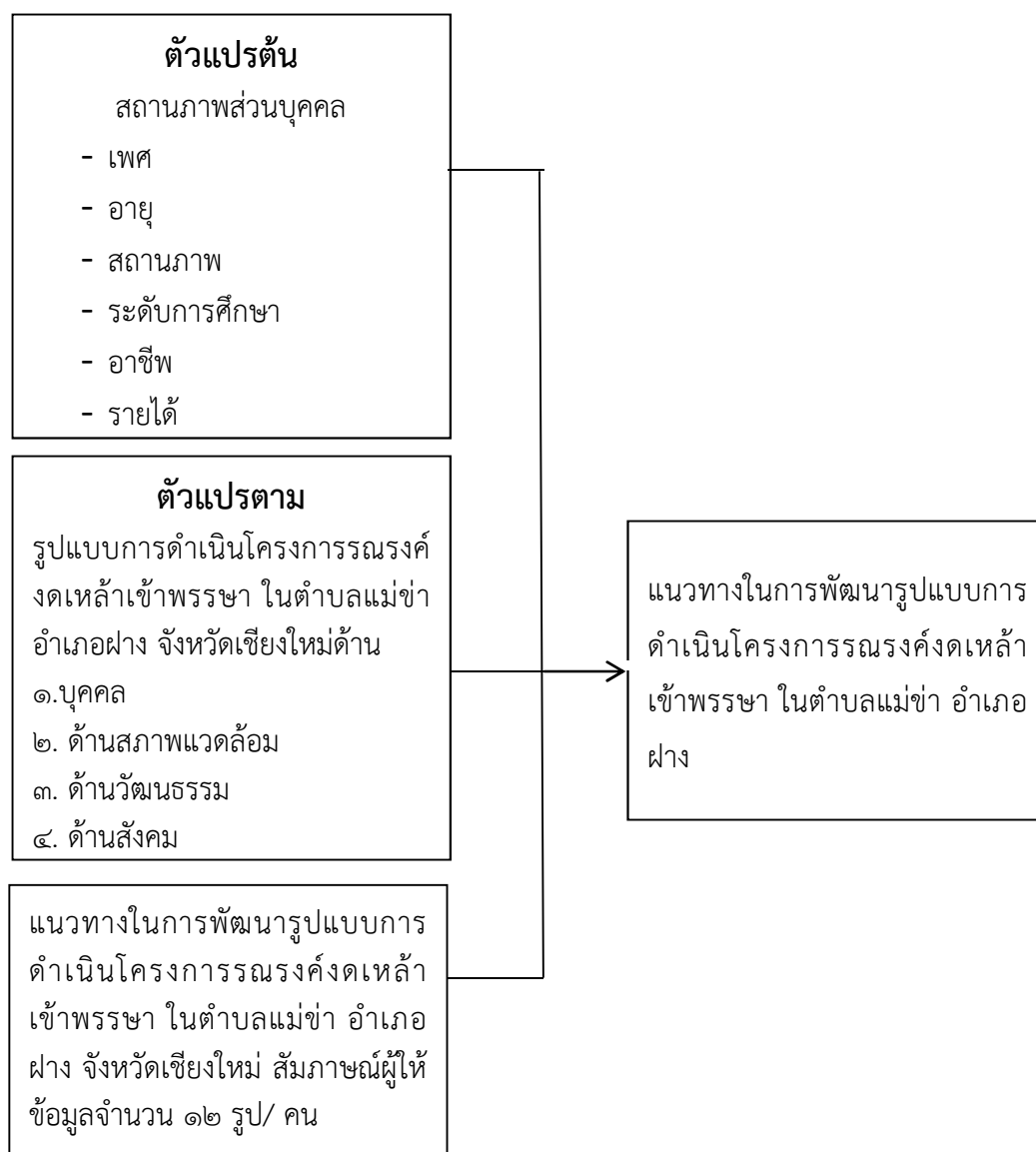
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องนำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดทั้งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ได้แก่

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ความคิดเห็นของประชาชนต่อรูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์คัดเหล่าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ๔ ด้านคือ ๑) ด้านบุคคล ๒) ด้านสภาพแวดล้อม ๓) ด้านวัฒนธรรม และ ๔) ด้านสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม และได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๒ รูป/คน ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการดำเนินโครงการรณรงค์คัดเหล่าเข้าพรรษา ในตำบลแม่ข่า อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย